

Socialskyddsguiden

DINA RÄTTIGHETER NÄR DU ÄR SJUK
ELLER HAR EN FUNKTIONSNEDSÄTTNING

2014/2015

Ålands handikappförbund

www.handicampen.ax

DENNA GUIDE

sammanfattar information om olika stöd- och bidragsformer samt kontaktuppgifter till viktiga ställen. Guiden är en uppdaterad version av tidigare års guider och har gjorts av vikarierande organisationssekreterare Anne Sjökvist i samarbete med Ålands cancerförenings verksamhetsledare Monica Toivonen. Samtidigt har "Guide 2014 för cancerpatienter och anhöriga" uppdaterats. De båda guiderna är alltså delvis identiska när det gäller textdelen.

Det är myndigheterna och organisationerna själva som har uppdaterat och korrigerat sina uppgifter. Vi reserverar oss för eventuella felaktigheter och hänvisar till respektive myndighet eller organisation för mera information.

Guiden kan laddas ner i pdf-format på förbundets hemsida www.handicampen.ax. Klicka på "viktiga dokument".

Mariehamn, april 2014

Ålands handikappförbund r.f.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Ålands handikappförbund och dess medlemsföreningar	4
Dina rättigheter	6
Patientförsäkring	6
Läkemedelsskadeförsäkring	6
Patientens ställning och rättigheter	6
Klientens ställning och rättigheter	7
Förtroenderådet	7
Rättshjälp	7
Vård / psykosocialt stöd / Information	8
Dietisten vid ÅHS	8
Hemsjukvård	8
Socialkuratorerna inom ÅHS	8
Sjukhusprästen	8
Service och stöd vid handikapp	9
Serviceboende	9
Färdtjänst och ledsagarservice	9
Ändringsarbeten i bostaden	9
Redskap och maskiner	9
Tolktjänst	10
Personlig assistans	10
Ekonomiskt stöd	10
Sjukdomskostnader	11
Vårdavgifter på sjukhus	11
Avgift för långvarig vård	11
Poliklinikavgifter (öppenvård)	11
Besök till vårdpersonal / dagsjukvård	11
Högekostnadsskydd	11
Högekostnadsskydd för personer 18-65 år	11
Högekostnadsskydd för barn	12
Högekostnadsskydd för personer 65 år och äldre samt personer som har sjukpension eller rehabiliteringsstöd	12
Journalkopior	12
Högekostnadsskydd vid Åbo Universitetssjukhus	12
Ersättning för läkemedelskostnader	12
Kostersättning vid celiaki	13
Tandvård	13
Tandvård via ÅHS	13
Resekostnader	13
Följeslagare, övernattning, fullmakt	14
Sjukresor med Air Åland till Åbo	15
Patienthotell och hotell	15
När ett barn insjuknar	15
Sjukdagpenning vid arbetsförmåga	17
Dagpenning, rehabilitering, pension	17
I väntan på beslut om rehabiliteringsstöd eller pension	18
Privat sjukförsäkring	18
Övrig stödservice	18
Hemservice / hemtjänst	18
Hemsjukvård	18
Stöd för närståendevård	18
Utkomststöd	18
Garantipension	19
Postutdelning till bostaden	19
Allmän intressebevakning	19
Rehabilitering	20
Yrkesinriktad rehabilitering för handikappade	20
AMS rehabiliteringsservice	20
Medicinsk rehabilitering för gravt handikappade	20

Medicinsk rehabilitering - försäkringsbolag	21
Medicinsk rehabilitering – hälsovården	21
Rehabiliteringspenning	21
Karenstid	21
Hjälpmedel	21
Medicinsk rehabilitering	21
Proteser, ortoser och ortopediska skor	22
Bröstproteser	22
Bh och baddräkter för bröstcanceropererade	22
Peruker	22
Hjälpmedel för dagligt liv	22
Sjukvårdsmaterial	22
Folkhälsans mobila verksamhet	22
Handikappbidrag / vårdbidrag	23
Handikappbidrag för vuxna	23
Särskilda kostnader	23
Vårdbidrag för pensionstagare	24
Beskattning	25
Avdrag för nedsatt skattebetalningsförmåga	25
Invalidavdrag	25
Avdrag för sjukdomskostnader	25
Dödsfall	26
Vem får efterlevandepension?	26
Pension från olycksfalls- och trafikförsäkringen	26
Familjepension från utlandet	26
Frivillig försäkring	26
Grupplivförsäkringar	26
Bostadsbidrag	27
Allmänt bostadsbidrag	27
Bostadsbidrag för pensionstagare	27
Bostadstillägg för studerande	27
Bilar för rörelsehindrade	28
Bidrag för anskaffning av bil	28
Återbäring av bilskatt	28
Rätt att använda invalidbil	29
Återkrav av bilskatteåterbäringen	29
Parkeringsstillstånd för personer med funktionshinder	29
Skattebefrielse på grund av handikapp	30
Trafikförsäkringspremie	30
Viktiga adresser och telefonnummer	31

ÅLANDS HANDIKAPPFÖRBUND

informerar och agerar i handikappfrågor. Vårt kansli, som kallas HandiCampen, är ett resurscenter för funktionsnedsatta och en samlingspunkt för föreningarna. Kansliet är öppet vardagar kl 9-15.

Fem personer jobbar på handikappförbundet: verksamhetsledare, personligt ombud, organisationssekreterare, bokförare och receptionist/byråsekreterare. Vi finns till förfogande när det gäller handikappservice, tillgänglighet och andra handikappfrågor samt hjälper medlemsföreningarna i deras verksamhet.

Personligt ombud är en ny serviceform handikappförbundet erbjuder. Personligt ombud, Harriet Storsved, är ett stöd för personer med funktionsnedsättning som får hjälp att ta del av samhällets utbud av vård, stöd, service, rehabilitering och sysselsättning på jämlika villkor. Personligt ombud fungerar som en brygga mellan klienter och myndigheter för att hitta rätt i djungeln av stöd. Ombudet arbetar på den enskildes uppdrag fristående från myndigheter och vårdgivare.

Förutom förbundets personal finns i HandiCampen även demensrådgivare, reumarådgivare, Föreningen Vårt Hjärta:s verksamhetsledare, Ålands hörsselförenings organisationssekreterare, Ålands cancerförenings verksamhetsledare samt De Utvecklingsstördas Väl:s kanslipersonal.

På HandiCampen finns även ett bibliotek som är öppet för alla. Här finns böcker, tidskrifter, broschyrer och DVD-filmer. Litteraturen är katalogiserad i den åländska biblioteksdatan Katriona och lånetiden är 30 dagar. Man lånar med sitt vanliga bibliotekskort. Till Katriona kommer man via Mariehamns stadsbiblioteks hemsida www.bibliotek.ax

Ålands handikappförbund är också huvudman för Fixtjänst, en arbets- och sysselsättningsverksamhet för personer med funktionshinder. Mera information om vad som händer på förbundet och i våra medlemsföreningar fås på hemsidan www.handicampen.ax, på facebook-sidan, i tidningen Handikapp-bulletinen som utkommer två gånger per år eller per telefon *527 360.

Medlemsföreningar i handikappförbundet:

DEMENSFÖRENINGEN PÅ ÅLAND

Demensrådgivare **Regina Österlund**
Skarpansvägen 30, AX-22100 Mariehamn
Tfn: 527 369 / 0457 548 3818, måndag-fredag 9-15.
regina.osterlund@handicampen.ax
www.handicampen.ax/demensforeningen/

DIABETESFÖRENINGEN PÅ ÅLAND

Ordförande Marianne Österåker
Skarpansvägen 30, AX-22100 Mariehamn
Tfn. 018-13 321 / 050 375 3540
diabetesforeninge@handicampen.ax
www.handicampen.ax/diabetesforeningen

DE UTVECKLINGSSTÖRDAS VÄL PÅ ÅLAND

Verksamhetsledare Susan Enberg
Skarpansvägen 30, AX- 22100 Mariehamn
Tfn: * 527 360 / 527 371, måndag-torsdag 9-15 och fredag 9-13
info.duv@handicampen.ax
www.duv.ax

FÖRENINGEN VÅRT HJÄRTA

Verksamhetsledare Annette Bergbo
Skarpansvägen 30, AX-22100 Mariehamn
Tfn: 14 195 / 0457 524 3798, måndag-onsdag 8-16.
wart.hjarta@aland.net
www.hjarta.ax

FÖRÄLDRAFÖRENINGEN FÖR BARN MED SÄRSKILDA BEHOV

Ordförande Carina Nordman
Skarpansvägen 30, AX-22100 Mariehamn
Tfn: 040 565 4077
<http://www.handicampen.ax/foraldraforeningen/>

INTRESSEFÖRENINGEN FÖR PSYKISK HÄLSA - RESEDA

Ordförande Henrik Lagerberg
Skarpansvägen 30, AX-22100 Mariehamn
Tfn: 0400 478 884
henrik.lagerberg@aland.net eller reseda@handicampen.ax
www.handicampen.ax/reseda/

ÅLANDS CANCERFÖRENING

Verksamhetsledare Monica Toivonen
Skarpansvägen 30, AX-22100 Mariehamn
Tfn: 22 419, fax 22 409, måndag-torsdag 9-15
Semesterstängt midsommar-augusti.
monica@cancer.ax
www.cancer.ax

ÅLANDS HÖRSELFÖRENING

Organisationssekreterare Raphael Karlsson
mån-tis kl. 9-15, ons kl. 9-12
Skarpansvägen 30, AX-22100 Mariehamn
Tfn. 527 360 / 040 501 3827
horselforeningen@handicampen.ax
www.handicampen.ax/horsel

ÅLANDS LUNGSKADEFÖRENING

Ordförande Raija-Liisa Eklöw
Skarpansvägen 30, AX-22100 Mariehamn
Tfn: 35 525 hem
lungskadeforeningen@handicampen.ax
www.handicampen

ÅLANDS NEUROLOGISKA FÖRENING

Organisationssekreterare Eva Helling
Skarpansvägen 30, AX-22100 Mariehamn
Tfn: 527 375 eller 040 1560 200 måndag, tisdag och torsdag kl.9.00-13.00
aln@handicampen.ax
www.handicampen.ax/alnf/

ÅLANDS REUMAFÖRENING

Reumarådgivare Kerstin Andersson
Skarpansvägen 30, AX-22100 Mariehamn
Tfn. 527 370, måndag-fredag 9-15
reumaforeningen@handicampen.ax
www.handicampen.ax/reumaforeningen/

ÅLANDS SYNSKADADE

Vik. organisationssekreterare Bettina Gröning
Ankaret, mån-fre kl. 9-13
Johannebovägen 7
22100 Mariehamn
Tfn. 19 670 / 0457 343 8950
aland.syn@aland.net
www.handicampen.ax/syn

DINA RÄTTIGHETER

Patientförsäkring

Patientförsäkringen ersätter i enlighet med patientskadlagen personskada som orsakats patient i samband med hälso- och sjukvård i Finland. Observera att det även gäller privata vårdgivare. Med hälso- och sjukvård avses i lagen bland annat sjukhusvård, besök på läkar- och tandläkarmottagningar, hälsovård, sjuktransport, provtagning, rehabilitering, fysikalisk behandling.

Ersättning betalas för en personskada, om det är sannolikt att den orsakats av:

- undersökning, behandling och vård eller någon annan motsvarande åtgärd eller av att en sådan försumrats
- skada på grund av fel i utrustning
- infektionsskada
- olycksfallsskada
- brandskada
- skada till följd av distribution av läkemedel
- undersökning, behandling och vård eller någon annan motsvarande åtgärd, förutsatt att följden är en bestående svår sjukdom eller ett bestående handikapp eller död.

Patientförsäkringen ersätter följande av skadan förorsakade extra kostnader eller olägenheter:

- sjukvårdskostnader
- andra nödvändiga kostnader som skadan förorsakat
- inkomstförlust (vid skador som inträffat efter år 2006 kan vissa av den skadades familjemedlemmar eller annan mycket närstående person ha rätt till skälig ersättning för nödvändiga utgifter och inkomstförluster, som de förorsakats av att de vårdar den skadade i ett akut skede av konvalescensen)
- sveda och värk
- bestående funktionellt men
- bestående kosmetiskt men

Vid dödsfall betalas ersättning för skäliga begravningskostnader samt nödvändigt underhåll till person som är berättigad därtill.

Patientförsäkringen ersätter inte alla ogynnsamma följder som uppkommit i samband med hälso- och sjukvård. Saksador såsom kläder och lösproteser samt rena förmögenhetsskador ersätts inte. Obetydliga skador ersätts inte även om skadan i övrigt vore ersättningsbar. Skadan anses obetydlig, om den bara åsamkar patienten lindrig smärta och värk, om den inte efterlämnar bestående funktionell olägenhet eller kosmetiskt lyte eller men eller om de kostnader patienten själv måste betala uppgår till högst 200 €.

Ersättning skall sökas inom tre år efter att den ersättningsberättigade fick kännedom om skadan eller borde ha känt till skadan. Skadeanmälan skall sändas **Patientförsäkringscentralen, Bulevarden 28, 00120 Helsingfors**. Blanketter fås av **klient- och patientombudsmannen tfn 25267** eller av **socialkuratorerna vid ÅHS tfn 5355**. Blanketter kan även beställas från **Patientförsäkringsscentralen tfn 040 450 4590** eller skrivs ut från deras hemsida **www.pvk.fi**.

Skador som inträffat utanför Finland ersätts inte, även om patienten sänts utomlands från Finland för vård. I Sverige finns en liknande försäkring, närmare information fås på **Landstingens Ömsesidiga Försäkringsbolag tfn + 46 (0)8-55101000** eller på hemsidan **www.patientforsakring.se**.

Läkemedelsskadeförsäkring

Läkemedelsskadeförsäkringen ersätter kroppssjukdom eller kroppsskada eller med dem jämförbar allvarlig psykisk sjukdom, som efter utredning sannolikt anses ha förorsakats av läkemedel på den finländska marknaden som den skadelidande använt. Ersättning ska sökas inom tre år från det att den som kräver ersättning fått kännedom om skadan.

Om ett läkemedel enligt din åsikt har förorsakat dig en överraskande biverkning kan du ansöka om ersättning. En skadeanmälan skall sändas till **Finska Ömsesidiga Läkemedelsskadeförsäkringsbolaget c/o Crawford & Company AB, Branch Finland, Hermanstads strandväg 8, 00580 Helsingfors**. Blanketter fås av **klient- och patientombudsmannen på tfn 25267** eller **socialkuratorerna inom ÅHS tfn 5355**.

Blanketten kan även beställas per **tfn 09 2513 7565, fax 09 2513 7564** eller e-post: **info@laakevahinko.fi, korvaus@laakevahinko.fi**. Hemsida: **www.laakevahinko.fi/pa-svenska/**

Patientens ställning och rättigheter

Lagen gäller hela hälso- och sjukvården och hälso- och sjukvårdstjänster som ges vid institutioner inom socialvården. På Åland skall lagen om patientens ställning och rättigheter (FFS) 785/1992 tillämpas med de avvikelser som finns i landskapslagen (ÅFS) 1993:61.

De centrala punkterna i lagen är att:

- Patientens samtycke behövs för vården.
- Patienten har rätt till information om sitt hälsotillstånd och om vården och behandlingen: vad ingår i vården, vilka risker kan den medföra, vilka olika vård- och behandlingsalternativ finns att tillgå.
- En patient som får vänta på vård, skall underrättas om orsaken till dröjsmålet och den beräknade väntetiden.
- Patienten har rätt till god hälso- och sjukvård och till gott bemötande.

En patient som är missnöjd med den vård eller det bemötande han/hon fått kan framföra en anmärkning till vårdinrättningen, blanketter finns för ändamålet. Man har även möjlighet att anföra en klagan hos de myndigheter som övervakar hälso- och sjukvården. **Patientombudsman Marina Karlsson** kan informera om detta och bistår vid behov, **tfn 25267** eller landskapsregeringens växel **25000**, säkrast anträffbar onsdag-fredag 09.00-11.00. Postadress: **Ålands landskapsregering, PB 1060, AX-22111 Mariehamn**, besöksadress: **Kvarteret iTiden, Elverksgatan 10**. E-post: **patientombudsman@regeringen.ax**. Hemsida: **www.regeringen.ax/socialomiljo/Klientpatient.pbs**

Klientens ställning och rättigheter

En motsvarande lag, lagen om klientens ställning och rättigheter (FFS 812/2000) gäller inom den sociala sektorn. Klientlagen trädde i kraft den 1.12.2003 på Åland (ÅFS 2003:79).

De centrala punkterna i lagen är:

- En klient har rätt till gott bemötande och socialvård av god kvalitet utan diskriminering.
- Klienten har rätt att få information om olika åtgärdsalternativ och deras verkningar. Informationen skall ges så att klienten tillräckligt förstår dess innehåll och betydelse.
- Ordnanande av socialvård skall basera sig på ett myndighetsbeslut. Till ett skriftligt beslut skall bifogas besväransvisning.
- En service- och vårdplan skall göras upp om det inte är fråga om tillfällig rådgivning och handledning eller om det är uppenbart onödigt att utarbeta en plan. Planen skall göras i samförstånd med klienten.

Klientens önskemål och åsikt skall beaktas då socialvård ordnas, vilket inte innebär att tjänster och stödåtgärder alltid bör ordnas på det sätt klienten vill eller yrkar på.

En klient som är missnöjd med den socialvård eller med det bemötande han/hon fått har rätt att framföra en anmärkning till en ansvarig person eller en ledande tjänsteinnehavare inom socialvården. Blanketter finns för ändamålet. **Klientombudsman Synnöve Jordas** informerar mera om detta och bistår vid behov, säkrast anträffbar **tisdag-onsdag tfn växel 25000**. Postadress: **Ålands landskapsregering, PB 1060, AX-22111 Mariehamn**, besöksadress: **Kvarteret iTiden, Elverksgatan 10**. E-post: **klientombudsman@regeringen.ax**. Hemsida: **www.regeringen.ax/socialomiljo/Klientpatient.pbs**.

Rättshjälp

Rättshjälp kan sökas av privatpersoner men inte av bolag och sammanslutningar.

Rättshjälp ges i alla sorters rättsliga angelägenheter som berör privat personer till exempel:

- Skilsmässa, avvittningar, vårdnad, underhåll.
- Testamenten, bouppteckningar, arvskitte.
- Betalningskrav.
- Hyres- och fastighetsärenden.
- Besvär i olika myndighetsbeslut (bland annat omhändertagande av barn, pensionsbeslut).
- Brottmål.
- Intressebevakarfullmakter med mera.

Hur söker man rättshjälp?

Rättshjälp söks genom tidsbokning hos en rättshjälpsbyrå, vanligen på den ort man är bosatt på. Ansökan kan göras skriftligen eller muntligen samt lämnas in personligen, per post eller elektroniskt.

I domstolsärenden kan man även söka hos en privat jurist som man vill att skall hjälpa en i ärendet, varmed juristen söker rättshjälp åt sin klient från den centrala myndigheten i Finland. Mer information om rättshjälp finns på hemsidan www.oikeus.fi. Där finns även kontaktuppgifter till olika rättshjälpsbyråer.

När man har en rättsskyddsförsäkring som ersätter kostnaderna i ett ärende finns det möjlighet att få självriskan ersatt via rättshjälpen om man är berättigad till fri rättshjälp. En ekonomisk utredning görs vid varje ansökning som fastställer den sökandes betalningsförmåga. Är man gift eller sammanboende så görs den ekonomiska utredningen på båda makars/sambos inkomster och utgifter om inte makarna/de samboende är motparter i ärendet eller det gäller ett brottmål.

För mer information kan man ta kontakt med Åland rättshjälpsbyrå eller läsa mer på Internet på www.oikeus.fi. Kontaktuppgifter till **Ålands rättshjälpsbyrå, Torggatan 26 A, 22100 Mariehamn**. Tfn **029 566 1800**, e-post: **aland.rh@om.fi**. Öppettider: mån-fre kl.9-12 samt 13-15.

Vård / Psykosocialt stöd / Information

Dietisten vid ÅHS

Inom ÅHS finns en dietistmottagning som tar emot barn och vuxna i behov av kostbehandling. Dietist **Sofie Öström** kan ge individuellt anpassade kostråd till patienter med bland annat diabetes, fetma, födoämnesallergier, intoleranser, magtarmsjukdomar, undernäring och cancer. Dietisten kan även konsulteras för inläggande patienter på vårdavdelningarna. För dietistbesök krävs läkarremiss från primär- eller specialistsjukvården.

Läkarremiss krävs dock inte för onkologiska poliklinikens patienter som kan diskutera behov av dietistkontakt med sin egen skötare. Dietisten kan nås via ÅHS växel **5355** och har telefontid onsdagar kl.12.15 - 13.15. E-post: **sofie.ostrom@ahs.ax**.

Hemsjukvård

Hemsjukvården i Mariehamn har dygnet runt service, kvälls- och nattjour på hela fasta Åland. Många av patienterna besöks regelbundet av hemsjukvårdspersonalen i sin hemkommun. Åtgärder som görs hemma är till exempel blodprovstagning, blodtrycksmätning, sårvård, byte av katetrar, injektioner, medicindelning, eftervård av operationer samt palliativ vård. Hembesök kostar 10 €/dygn (kan vara flera besök) eller 21€/dygn om det är besök som tar mer tid än 30 min, och dessa ingår i högkostnads-skyddet. Hemsjukvården samarbetar med cancersjukskötaren, onkologiska polikliniken och läkarna inom ÅHS samt kommunernas hemtjänst/hemvård.

För att få kontakt med HSV bör i första hand sjukvårdspersonal kontakta hemsjukvården för rapport, detta för att få en så god vård som möjligt. Även du som patient kan direkt kontakta hemsjukvården i din hemkommun när du behöver hjälp.

Hemsjukvården i Mariehamn tfn 538 455 tel tid. må - fred kl. 8.30-9.00 och 13.15-14.00 eller vid akuta ärenden **0457 313 5821**.

Övriga kommuners telefonnummer finns i "viktiga telefonnummer" i slutet av guiden.

Socialkuratorerna inom ÅHS

Socialkuratorernas huvudsakliga arbetsuppgifter:

Information och rådgivning i sociala frågor

- Stödsamtal med patient och anhöriga
- Bidra med sakkunskap vid planering av patientens vård, rehabilitering och uppföljning
- Kartlägga patientens och de anhörigas sociala förmåner såsom exempelvis vårdbidrag/handikappbidrag från Fpa, rehabiliteringsstöd, stöd för närståendevård från hemkommunen och vid behov bistå med ansökan.
- Vara en kontaktlänk mellan olika instanser både internt och externt

Ring socialkuratorerna via ÅHS växel 018 5355.

Sjukhusprästen

Inom Ålands hälso- och sjukvård arbetar **Maria Båsk** som sjukhussjälavårdare på deltid. Prästen kan nås via sjukhusets växel 5355 eller GSM 0457 5293003. E-post: **maria.bask@ahs.ax**

SERVICE OCH STÖD VID FUNKTIONSNEDSÄTTNING

Syftet med lagen om service och stöd på grund av handikapp eller handikappservicelagen som den allmänt kallas, är att främja funktionshindrades förutsättningar att leva och vara verksamma som jämlika och jämställda medlemmar i samhället. Ett av syftena är också att påverka attityden hos allmänheten och att förebygga och undanröja de hinder som funktionsnedsättningen medför. Kommunerna har ansvar för att tjänster och stöd ordnas i tillräcklig utsträckning. Lagen och förordningen stadgar om dels särskild skyldighet för kommunen att ordna service, så kallade subjektiva rättigheter, dels behovsprövad service och stöd.

Lagen uppdaterades från och med 1.9.2010. I och med uppdateringen har bland annat personlig assistans blivit en "subjektiv rättighet", det vill säga kommunerna har särskild skyldighet att ersätta kostnader för personlig assistans om lagens krav om "gravt handikapp" uppfylls. Närmare information om service enligt handikappservicelagen och om eventuella lagrevideringar får du från socialkansliet i din hemkommun eller från Ålands handikappförbund.

Serviceboende

Serviceboende ordnas för den som är gravt funktionsnedsatt, det vill säga som på grund av sitt funktionshinder eller sin sjukdom fortlöpande, under olika tider av dygnet eller annars i särskilt stor utsträckning behöver en annan persons hjälp för att klara av sina dagliga sysslor.

Till serviceboende hör bostad samt sådana tjänster i anslutning till boendet som är nödvändiga för det dagliga livet. Tjänster som kan behövas är till exempel hjälp med att förflytta sig, hjälp med på- och avklädning, personlig hygien, mathushållning och städning av bostaden samt övriga tjänster som behövs för att vardagen skall fungera.

Serviceboende kan ordnas antingen i den svårt funktionshindrade personens

- egen ägarbostad, hyresbostad eller annan motsvarande bostad el-ler
- i servicehus, serviceboendegrupp eller i annan boendeenhet.

Tjänsterna eller servicen kan ordnas genom bland annat

- personlig assistans,
- hemtjänst eller hemvård,
- stöd för närståendevård,
- hemsjukvård eller
- en kombination av dessa stödformer och vid behov genom individuella servicelösningar.

Färdtjänst och ledsagarservice

Med färdtjänst menas resor som hör till det dagliga livet, det vill säga resor för arbete, studier, rekreation med mera. Färdtjänsten kan kompletteras med ledsagarservice. Kriteriet är gravt funktionshinder och som gravt funktionshindrad betraktas den som har särskilda svårigheter att röra sig och som inte på grund av sitt funktionshinder kan anlita de offentliga kollektivtrafikmedlen utan oskäligt stora svårigheter. För gravt funktionshindrade har kommunen särskild skyldighet att ordna färdtjänst, minst 18 enkelresor per månad, förutom resor för arbete och studier. Transportservice kan även ges med stöd av socialvårdsförordningen för personer som inte fyller kriteriet för gravt funktionshinder. Kommunen har då rätt att pröva hur många resor som beviljas. Ytterligare information får du från socialkansliet i hemkommunen.

Ändringsarbeten i bostaden

En gravt handikappad person får ersättning för skäliga ändringsarbeten i en bostad, som är nödvändiga för att personen ska ha möjlighet att klara sig på egen hand. Det gäller till exempel breddning av dörrar, byggandet av ramp(er), omändringsarbeten i toalett och badrum, ändring av fasta inventarier och utbyte av byggnads- och inredningsmaterial i den funktionshindrades varaktiga bostad. Det är alltid skäl att kontakta hemkommunens socialkansli innan man påbörjar ändringsarbeten ifall man tänker ansöka om ersättning.

Redskap och maskiner

Ersättning kan beviljas för redskap och anordningar som hör till bostaden. Hit hör stödhandtag, lyftanordningar, alarmanordningar eller andra motsvarande redskap och anordningar som blir fast installerade i bostaden. Ersättning för kostnader för anskaffning av redskap, maskiner eller anordningar och som inte hör till den medicinska rehabiliteringen betalas till en funktionshindrad som på grund av sin funktionsnedsättning behöver dessa för att kunna förflytta sig, kommunicera eller klara sig hemma eller på sin fritid.

Ersättningen uppgår till hälften av den funktionshindrades faktiska kostnader för anskaffningen. Kostnaderna för sådana nödvändiga ändringsarbeten som till följd av handikappet måste utföras på redskap, maskiner eller anordningar av standardmodell ersätts dock i sin helhet. Kommunen kan även utan ersättning ställa redskap och anordningar som hör till bostaden till en gravt funktionshindrad persons förfogande.

Tolktjänst

Rätt till tolktjänst har den som är svårt hörselskadad eller synhörselskadad samt den som har en talskada. Till tolktjänst hör tolkning på teckenspråk eller andra metoder avsedda att förtydliga kommunikationen i arbete, studier efter grundskolan, för att uträtta ärenden, delta i samhällelig verksamhet och för rekreation. Tolktjänst skall ordnas så att svårt synhörselskadade (och dövblinda) har möjlighet att få minst 360 timmar samt andra med grav funktionsnedsättning (talskadade och hörselskadade) minst 180 tolkningstimmar under ett kalenderår.

Ansvar för tolktjänster övergick från och med 1.9.2010 (på Åland från och med 1.3.2011) till Folkpensionsanstalten. Ansökan om tolktjänst samt bilagor skall skickas per post till **Centret för tolkningsservice för handikappade**, Peltolavägen 3, 20720 Åbo, alternativt lämnas till vilket som helst av FPA:s serviceställen. Närmare information om tolktjänster fås via **Centret för tolkningsservice för handikappade** på tfn **020 634 2802**, via sms **020 634 2900**, e-post **vatu@fpa.fi** eller texttelefon **020 634 2813, 020 634 2814**. Information fås även via HandiCampen på tel. 527 360.

FPA:s förmedlingscentral betjänar måndag-fredag 7.30-20, lördag kl 8-15 och söndag kl 9-13. Kunder med hörselskada eller syn- och hörselskada kan ringa (svenska) **020 634 5503**, skicka sms till **020 634 5502**, texttelefon **020 634 5501** eller e-posta på **horsel.tolkbestallning@fpa.fi**.

Kunder med talskada ringer **020 634 5523**, sms:ar **020 634 5522** eller e-postar **tal.tolkbestallning@fpa.fi**.

FPA testar nu också en ny tjänst där man använder bildförbindelse och kan teckenspråks- eller skrivtolka på distans via dator.

Personlig assistans

Personlig assistans (tidigare benämnt personlig hjälpare) är en så kallad "subjektiv rättighet" för personer som uppfyller lagens krav om "gravt handikapp". Kostnaderna för avlöandet av personlig assistans kan ersättas om en person med funktionsnedsättning behöver en annan persons hjälp i de dagliga sysslorna, i arbete och studier, i fritidsaktiviteter, i samhällelig verksamhet samt i upprätthållande av sociala kontakter. Hjälpen gäller både i eller utanför hemmet. Den funktionshindrade kan vid behov få handledning och hjälp med det administrativa arbetet. Har du frågor vänd dig till socialkansliet i hemkommunen.

Ekonomiskt stöd

En person med funktionsnedsättning kan ytterligare få ersättning för extra kostnader för specialkost eller specialnäringspreparat som han/hon måste använda under en lång tid och regelbundet. Ersättning för glutenfri kost i samband med Celiaki kan sökas från FPA. Extra klädkostnader kan ersättas då funktionsnedsättningen innebär att kläderna slits snabbare än normalt eller att konfektionskläder och vanliga skor inte kan användas. Ortopediska skor ersätts däremot inom ramen för medicinsk rehabilitering.

SJUKDOMSKOSTNADER

Avgifterna inom hälso- och sjukvården fastställs årligen av Ålands landskapsregering. Patientavgiftshandboken 2014 finns att hämta i pdf-format från www.ahs.ax – klicka vidare på "Patientavgifter".

Vårdavgifter på sjukhus

För sjukhusvård är avgiften vid Ålands hälso- och sjukvård ÅHS 33 €/dygn (grundavgift 15 € + tilläggsavgift 18 €), Åbo Universitetscentralsjukhus ÅUCS 32,60 €/dygn och i Uppsala Universitetssjukhus 80 SEK/dygn och efter 30 dygn 40 SEK/dygn. Dygnavgiften vid ÅUCS för kortvarig vård gällande utredning av rehabiliteringsbehov eller uppgörande av rehabiliteringsplan eller uppföljning av denna plan är 20 €/dygn. Folkpensionsanstalten ersätter inte kostnader för vårddygn på sjukhus. Vid cancersjukdomar däremot kan vissa kommuner ersätta en del av vårddygnskostnaderna, se kommunernas cancerersättningar.

Avgift för långvarig vård

Om vården på institution beräknas pågå eller har pågått längre än tre månader betraktas vården som långvarig institutionsvård. I dessa fall skall en avgift räknas ut för patienten utgående från betalningsförmågan. Avgiften inom ÅHS är 85 % av nettoinkomsterna men dock så att patienten har minst 97 €/månad för personligt bruk. Motsvarande avgift tas ut vid de kommunala institutionerna och Stiftelsen Hemmet. Har patienten hemmaboende maka/make eller motsvarande vars inkomst är lägre än patientens, fastställs vårdavgiften som 45 % av makarnas gemensamma inkomst.

Poliklinikavgifter (öppenvård)

Avgiften för läkarbesök vid ÅHS är 27 €, på ÅUCS 27,50 € och i Uppsala Universitetssjukhus 300 SEK. Besök på akutmottagningen 40 €. Avgiften för barn och ungdomar under 18 år är halverad, dock minst 5 €.

Besök till vårdpersonal/dagsjukvård

Detta gäller till exempel strålbehandling och cytostatikabehandling. Avgiften vid ÅHS är 10 €/gång eller 21 €/gång beroende på besökets längd, på ÅUCS 7,50 €/gång och i Uppsala Universitetssjukhus 100 SEK/gång. Seriebehandlingarna ersätts i vissa kommuner inom ramen för cancerersättningar. Fysioterapi eller lymfterapi utförd av fysioterapeut ersätts till en del av sjukförsäkringen.

Högekostnadsskydd

Högekostnadsskyddet gäller för de avgifter som är märkta med # i patientavgiftshandboken. Därutöver inräknas även avgifter erlagda för öppenvårdsbesök och slutenvård utom landskapet vid nödvändig respektive akut sjukvård inom EU och vid betalningsförbindelse från ÅHS.

Då patienten erhållit vård med därtill hörande avgifter på sammanlagt motsvarande aktuell nivå för högekostnadsskyddet under ett kalenderår (oberoende av om denna vård har hunnit faktureras/ betalas av patienten eller inte), erhåller patienten därpå följande tjänst avgiftsfritt förutom gällande kortvarig institutionsvård där grundavgiften debiteras oberoende av högekostnadsskyddet med undantag för patienter under 18 år. Avgiftsfrihet eller sänkt avgift gäller under förutsättning att den aktuella åtgärdens avgift är märkt med # i denna förteckning. Uppföljningen sker i kronologisk ordning, enligt prestationsdag (den dag då vården erhållits).

Vid extern vård, vård utanför ÅHS, men med betalningsförbindelse från ÅHS eller vid akut respektive nödvändig sjukvård inom EU debiterar i regel respektive vårdgivare patienten enligt deras avgiftssystem. De vårdavgifter patienten har skall sedan av patienten själv redovisas till ÅHS:s ekonomiavdelning för att kunna tillgodoräknas patientens högekostnadsskydd. Endast patientavgifter tillgodoräknas i högekostnadsskyddet, inte så kallade fullkostnadsavgifter. Observeras bör även att dygnavgifter, lägre än grundavgiften som för närvarande är 15 € inte tillgodoräknas i högekostnadsskyddet och därmed inte behöver redovisas för ÅHS. Undantag är patienter under 18 år där hela dygnavgiften räknas tillgodo även vid lägre av patientavgift än 15 € per dygn.

Patienten ansvarar själv för uppföljningen av sina kostnader, men ÅHS:s patientadministrativa system är behjälpligt vid uppföljningen av högekostnadsskydden.

Patientavgiften faktureras för den dag/de dagar då vården ägt rum. Då en patient av någon orsak betalat högre avgift totalt än vad högekostnadsskyddet eller motsvarande övriga skydd innebär så återbetalas den överstigande delen av avgiften, om det aktuella beloppet för återbetalning är minst 5 €.

Högekostnadsskydd för personer 18-65 år

Högekostnadsskyddet för personer över 18 år och under 65 år gäller från och med kalendermånaden efter att en person fyllt 18 år och till och med den kalendermånaden en person fyller 65 år. Högekostnadsskyddet är 375 € per kalenderår.

Observera att grundavgift för kortvarig vård på avdelning ska betalas även efter uppnått högkostnadsskydd.

Högkostnadsskydd för barn

Barn och ungdomar betalar halv patientavgift för öppenvård enligt denna patientavgiftshandbok till och med den månad patienten fyller 18 år. Vid kortvarig institutionsvård betalar patienten en avgift som gäller enbart för personer under 18 år. Vid uppnått högkostnadsskydd betalar patienten inte någon grundavgift.

Högkostnadsskyddet för barn gäller barn och ungdomar under 18 år gäller till och med det kalendermånaden personen fyller 18 år. Högkostnadsskyddet är 120 € per kalenderår.

Vid extern vård, vård utanför ÅHS, men med betalningsförbindelse från ÅHS eller vid akut respektive nödvändig sjukvård inom EU tillgodoräknas dygnsavgiften även om den understiger grundavgiften på 15 €. Endast patientavgifter tillgodoräknas i högkostnadsskyddet, inte så kallade fullkostnadsavgifter. Detta avviker från regelverket för personer över 18 år.

All tandvård för personer under 19 år är avgiftsfri förutom vad gäller föreskrivna läkemedel samt avgift för intyg och kopior.

Högkostnadsskydd för personer 65 år och äldre samt personer som har sjukpension eller rehabiliteringsstöd på heltid

Högkostnadsskyddet för personer 65 år och äldre gäller från och med kalendermånaden efter att personen fyllt 65 år, samt för personer med sjukpension eller rehabiliteringsstöd på heltid från och med första hela kalendermånaden som sjukpensionär eller rehabiliteringsstödmottagare. Personer som har rehabiliteringsstöd på heltid, men fyller 63 år och därmed övergår i pension har rätt till det lägre högkostnadsskyddet. Högkostnadsskyddet är 120 € per kalenderår.

För att som sjukpensionär eller rehabiliteringsstödmottagare på heltid få tillgodoräknas sig detta lägre högkostnadsskydd krävs att personen årligen lämnar in ett intyg eller annat dokument som styrker att personen är heltidssjukpensionär/rehabiliteringsstödmottagare.

Dokumentet som behövs för att styrka rätten till det lägre högkostnadsskyddet på 120 € lämnas till **ÅHS ekonomiavdelning** eller skickas till e-postadressen **kund.ekonomi@ahs.ax**.

Har du frågor om högkostnadsskydd kontakta **ekonomieavdelningen på ÅHS tfn *5355**.

Journalkopior

Journalkopior till patient eller dennes företrädare är avgiftsfria en gång per kalenderår i enlighet med stadgandena i landskapslagen om behandling av personuppgifter inom landskaps- och kommunalförvaltning. I övrigt tas avgifter för kopior på journalhandlingar enligt ersättningshandboken.

Högkostnadsskydd vid Åbo Universitets sjukhus

Vård utanför ÅHS, men med betalningsförbindelse från ÅHS eller vid akut respektive nödvändig sjukvård debiterar i regel respektive vårdgivare patienten enligt deras avgiftssystem. De vårdavgifter patienten har erlagt skall sedan av patienten själv redovisas till ÅHS:s ekonomiavdelning för att kunna tillgodoräknas patientens högkostnadsskydd. Obs! Högkostnadstaket vid Åbo Universitets sjukhus är 679 €/år. Vårdas man länge på ÅUCS räknas först vårdavgifterna enligt ÅUCS:s högkostnadstak (679 €/kalenderår) och efter det enligt ÅHS högkostnadstak.

Ersättning för läkemedelskostnader

Det är möjligt att söka ersättning från FPA för läkemedel, salvabaser och kliniska näringspreparat som ordinerats av läkare för behandling av den sökandes sjukdom. FPA:s ersättning dras i regel av från priset redan på apoteket när man visar FPA-kortet.

Ersättningen för läkemedelsinköp är indelad i tre ersättningskategorier

- Grundersättning för läkemedel utgör 35 % av priset från 1.2.2013
- Lägre specialersättning är 65 % av priset från 1.2.2013
- Högre specialersättning är 100 % av priset efter en egenandel på 3 € per läkemedel och inköp

Kostnader som överstiger den självriskandel som fastställs för läkemedelskostnader på årsnivå. För läkemedelskostnader som år 2014 överskrider maximibeloppet 610 € kan man söka tilläggsersättning. Tilläggsersättningen är 100 % av det belopp som överstiger den läkemedelsspecifika självrisken på 1,50 €.

Ett villkor för ersättningen för läkemedelskostnader är att läkemedelsprismyndigheten har fastställt ett skäligt pris för läkemedlet. Läkemedelsprismyndigheten arbetar i anslutning till social- och hälsovårdsministeriet. Om ett pris inte har fastställts för läkemedlet, måste klienten betala hela priset. Rätt till ersättning för läkemedel som skall ersättas på särskilda grunder måste söka hos FPA och för dessa krävs ett B-intyg. Detsamma gäller rätt till specialersättning för svåra och långvariga sjukdomar för vilka ett B-intyg utgör själva ansökan. Salvabaser ersätts i regel inte, men grundersättning kan betalas för salvabaser som ordinerats av läkare och som används för behandling av långvarig hudsjukdom.

FPA kan endast ersätta nödvändiga läkemedelskostnader. Det förutsätter att läkemedlet används enligt anvisningarna, att inköpen görs. Den som har stora läkemedelskostnader kan dessutom ansöka om tilläggsersättning från FPA för de för högst tre

månader i sänder och i så förmånlig förpackningsstorlek som möjligt.

Kostnaderna för läkemedel ersätts inte om läkemedlet har ordinerats för upprätthållande av hälsan eller förebyggande av sjukdom. Söktjänsten för läkemedel ger information om medicinpriser och om sinsemellan utbytbara läkemedel. Söktjänsten uppger också om det är möjligt att få ersättning för en viss medicin, till vilken ersättningsklass medicinen hör och vilka förpackningsstorlekar som finns att få. Du kan kontrollera ditt läkemedelstak med att logga in på FPA:s e-tjänst med dina personliga bankkoder, www.fpa.fi/sokmedicin.

Kostersättning vid celiaki

Celiaki är en sjukdom som innebär kronisk inflammation i tunntarmens slemhinna förorsakad av glutenet i vete, råg och korn. Det finns även en form av hudceliaki. Från och med den 1.10.2002 kan man ansöka om kostersättning från FPA. Kostersättningen är avsedd att täcka en del av de kostnader som glutenfria produkter innebär. Ersättningen beviljas till personer som fyllt 16 år och som har en korrekt diagnostiserad celiaki. Ersättningen är 23,60 €/mån och den är skattefri inkomst. Kostersättning för glutenfri diet kan man ansöka om hos FPA på en särskild blankett (EV 259). Till ansökan skall bifogas ett läkarutlåtande (B-intyg) eller motsvarande där det framgår att celiakin är tillförlitligt diagnostiserad.

Tandvård

FPA ersätter kostnader för undersökning och behandling av mun och tänder hos privattdandläkare för alla som omfattas av sjukförsäkringssystemet i Finland. Ersättningen för privattdandläkararvoden ersätts i enlighet med en fastställd eurotaxa. I praktiken motsvarar ersättningen 30-40 % av tandläkararvodet. Ersättningen för undersökning och preventiv behandling av mun och tänder ersätts en gång per kalenderår.

Ersättning betalas också för kostnader i anslutning till ersättningsgill tandvård, det vill säga:

- laboratorieundersökningar
- röntgenundersökningar
- läkemedel och
- resor till närmaste vårdställe

Ersättning betalas däremot inte för

- kommunala tandvårdskostnader
- kostnader för protetiska åtgärder, lösproteser eller protesreparationer, tandkronor-, bryggor eller tandimplantat (undantag frontveteraner och minröjare)
- kostnader för tandtekniskt arbete (undantag frontveteraner och minröjare)
- kostnader för tandreglering
- tandvård som patienten fått då hon/han varit i allmän sjukhus- eller anstaltvård

Från 1.1.2010 ersätter FPA också vård och behandling hos självständigt yrkesutövande munhygienist då vården eller behandlingen har ordinerats av en privattdandläkare. För munhygienistarvoden gäller en egen ersättningsstaxa.

Minneslista för den som ansöker om ersättning för tandläkarvård

- ansökan skall göras inom sex månader från det att tandläkarräkningen har betalats
- ansökan på blankett SV 126 (tandläkararvoden) och lämnas in till FPA:s byrå

Tandvård via ÅHS

Barn- och ungdomar samt unga vuxna upp till 28 år kan få sin tandvård via ÅHS. Tandvård för personer under 19 år är avgiftsfri förutom före-skrivna läkemedel samt intyg och kopior. För övriga patienter gäller fastställda avgifter. Avgifterna är lägre än de avgifter som privata tandläkare debiterar, men FPA ersätter en del av kostnaden för privat tandvård. En avgift om 40 € debiteras för uteblivet besök och sena återbud även för personer under 19 år. Se vidare ÅHS avgiftsstadga.

Vissa patientgrupper med allvarliga långvariga sjukdomar kan också få tandvård via ÅHS, till exempel patienter med insulinbehandlad diabetes, patienter strålbehandlade mot huvud-halsregionen samt patienter med reuma och reumarelaterade sjukdomar (med remiss från reumaläkare).

Garantipensionärer tillhör också de grupper som kan få sin tandvård inom ÅHS. Gravida erhåller också tandvård via ÅHS och betalar enligt ÅHS taxa. Tandvården har verksamhet i Mariehamn och i Godby.

Resekostnader

FPA ersätter kostnader för resor i samband med sjukdom och rehabilitering. Den som har kostnader för resor i samband med sjukdom och rehabilitering som ordnas av FPA kan ansöka om ersättning för kostnaderna från FPA:s byrå. Frontveteraners resor i samband med rehabilitering som ordnas av Statskontoret ersätts till det fulla beloppet.

I allmänhet ersätts resekostnaderna när den sökandes behandling ersätts av sjukförsäkringen. Man kan ansöka om ersättning

för resor till läkare, till undersökning eller behandling som ordinerats av läkare och som utförs vid en hälsocentral, ett sjukhus eller en privat läkarstation.

Rätten till ersättning gäller i regel resor till närmaste läkare eller undersöknings- eller vårdinrättning samt till det vårdställe där offentliga vården köpt tjänsten, dock inte utomlands. Undantagsvis ersätter FPA ännu tillsvidare resor till Stockholm-Uppsala-området eftersom ÅHS köper tjänster där. Resor som gjorts enkom för inköp av läkemedel ersätts inte.

Självriskandelen

FPA kan betala ersättning för resor i samband med sjukdom till den del som kostnaden för en resa i ena riktningen överstiger självriskandelen som är 14,25 €. Självriskandelen för resor som görs i anslutning till rehabilitering som ordnas av FPA är 14,25 € för en resa i ena riktningen. Frontveteraner betalar ingen självriskandel för sina rehabiliteringsresor. Självriskan för resor (vård och rehabilitering) är 242,25 €/år. FPA skickar automatiskt ut ett kort när självriskan är uppnådd och ingen separat ansökan med kvitto över betalda självrisker behöver göras.

Minneslista för den som ansöker om reseersättning

- Ansökan skall göras inom sex månader från det att resan betalades.
- Ansökan om reseersättning görs på blankett SV 4 och lämnas in till FPA:s byrå.
- Du kan ansöka om ersättning för resor elektroniskt med dina personliga bankkoder via e-tjänsten på FPA:s hemsida.
- Ett reseintyg skall bifogas ansökan.

Den som har varit tvungen att använda något annat transportmedel än allmänna transportmedel, till exempel taxi, ska bifoga

- en redogörelse för varför det var nödvändigt att använda ett annat transportmedel än det billigaste (ett intyg av läkaren eller vårdinrättningen eller en egen utredning till exempel om trafikförhållandena varit exceptionella)
- ett kvitto på betalningen

Om man använt allmänna transportmedel behöver kvitto i regel inte bifogas, men målet för resan skall anges. Som godtagbara kostnader för bruk av egen bil har FPA fastställt 0,20 € per kilometer.

För cancerpatienters del handlar det om täta resor till sjukhus i riket eller undantagsvis i Sverige. FPA ersätter resor till fastlandet och till närregioner i Sverige (till exempel Uppsala) till offentlig vård. I regel innebär detta att man har en betalningsförbindelse från ÅHS.

Ifall resan görs till offentlig vård (ÅHS på Åland) och personen har använt sig av det billigaste transportmedlet eller på grund av trafikförhållanden använt till exempel taxi behövs inget reseintyg. Att använda egen bil då enkelresan är under 100 km likställs med allmänna färdmedel. Då man anlitat annat än allmänt färdmedel på grund av trafikförhållanden skall detta alltid motiveras på ansökan.

Reseintyg behövs alltid för flygresor samt resor utanför Åland och då behovet av annat än allmänt färdmedel finns på grund av sjukdom.

Följeslagare, övernattning, fullmakt

Reseersättning för följeslagares resekostnader

Om patienten behöver en följeslagare under resan är det möjligt att få reseersättning också för följeslagarens resekostnader. Följeslagarens resekostnader ersätts när vårdpersonalen har konstaterat att en följeslagare är nödvändig på grund av patientens sjukdom eller till exempel att det är nödvändigt att en familjemedlem är närvarande under behandlingen. Patientens och följeslagarens resor ersätts i allmänhet enligt vad resan skulle ha kostat med det billigaste transportmedlet (vanligen tåg, båt eller buss).

Ersättning för övernattning

Om patienten har varit tvungen att övernattna under en resa till en undersökning eller behandling eller på grund av trafikförhållandena, kan han eller hon ansöka om övernattningspenning från FPA. Övernattningspenningen är högst 20,18 €/dygn. Av kvittot ska framgå om det ingår annat än priset för övernattningen i kostnaden.

Fullmaktsförfarande

Klienten kan ge fullmakt till den som producerar tjänsten – till exempel patienthotell, taxin – att ansöka om reseersättningen från sjukförsäkringen. I så fall betalar klienten självriskandelen för en enkel resa. Förfarandet förutsätter att den som producerar transporttjänsten har ingått ett fullmaktsavtal med FPA.

Följeslagare

Ifall att anhöriga inte finns eller om de inte har möjlighet att följa med som ledsagare finns Röda Korsets patientvänner till förfogande. Kontakta Röda Korset i Mariehamn eller socialkuratorerna vid Ålands Centralsjukhus. Såvida du behöver ledsagare i Åbo eller Helsingfors kan socialarbetarna på respektive sjukhus där ordna med ledsagare till flygfältet.

Obs! Följeslagares resor ersätts i sin helhet av FPA om följeslagare är nödvändig på grund av sjukdom (läkares eller sjukvårdsutbildades bedömning). Ersättningen för övernattning är högst 20,18 €/dygn per person.

Sjukresor med flyg till Åbo

- Om du har blivit remitterad av läkare vid ÅHS till vård i Åbo kan ÅHS transportkoordinator hjälpa dig med bokning av flygresa.
- Om ÅHS bokar din flygresa behöver du endast betala självriskan på 14,25 euro per enkelresa. Detta förutsätter dock att resan verkligen genomförs och att nödvändiga handlingar lämnas in till ÅHS.
- Det är mycket viktigt att du som patient avbokar en flygresa som inte ska användas. Det är du som patient som ansvarar för hela kostnaden för flygresan på om resan inte avbeställs i tid.
- Avbokning av patientresa sker genom att kontakta Air Aland direkt, Turku Air eller transportkoordinatören så fort som möjligt, men senast 1 timme före avgång.
- Incheckningen i Mariehamn stänger 20 min före avgång.
- Incheckningen i Åbo stänger 15 min före avgång.
- Vid incheckning av bagage bör incheckning ske senast 30 min före avgång.
- Senast fyra dagar efter resan ska du lämna in följande handlingar till transportkoordinatören;
 - sjukreseintyg eller kopia om du fått det från vårdgivaren i Åbo. Om du inte fått reseintyg kan ÅHS transportkoordinator skriva ut intyget på begäran.
 - fullmakt som berättigar resekoordinatören att för din räkning ansöka om ersättning för flygresan från FPA. ÅHS har en blankett du kan fylla i.
 - Inlämning och hämtning av resehandlingar sker i huvudsak via information/växeln vid ÅHS huvudingång
- Du som patient kan boka din flygresa själv, men betalar då normalpris. Ersättning för resan kan ansökas hos FPA. Självriskan är 14,25.

Kontaktuppgifter:

ÅHS transportkoordinator **Inger Kuitunen**, e-post: patientresa@ahs.ax, tfn **+358-(0)18- 535 420**, mån-fre kl. 08-14:00.

Patienthotell och hotell

Åbo

Merikarina till en kostnad om 25 €/ dygn/person, inkl. frukost. Merikarina ligger utanför Åbo i Hirvensalo men bussförbindelserna är bra, tfn **02 265 7666**.

Birgittaklostrets Gästhem., Trädgårdsgatan 15 A, Åbo. I klostret finns ett helt modernt gästhem med plats för 50 gäster, med bibliotek, konferensrum, tv-rum m.m. Gästhemmet är öppet året runt. Systrarna hälsar alla välkomna, grupper som enskilda, oavsett ålder, nationalitet eller trosbekännelse. Klostret befinner sig i centrum av Åbo, avstånd till salutorget cirka 500 m, till järnvägsstationen cirka 300 m, till hamnen 2 km och till flygfältet cirka 8 km. Tfn **02-250 1910**.

Prisuppgifter: 45,-/enkelrum och 65,-/dubbelrum inklusive frukost.

Lägenhetshotell Tapulitalo, Kaivokatu 14, Åbo, ligger cirka 500 m från ÅUSC. Enkelrum kostar 46 €/dygn, dubbelrum 57 €/dygn och familjerum 78 €/dygn. Telefon **02 250 1600**. www.tapulitalo.fi

Helsingfors

Huoneistohotelli Marja/Marja Leppä Oy (Lägenhetshotell Marja).

Har 28 lägenheter på gångavstånd från sjukhusen, även bra bussförbindelser. Lägenhet kostar 80 €/dygn och för längre vistelser kan man diskutera priset. Tfn **050 594 1113**.

Uppsala

Duvan Hotell, Dragarbrunnsgatan 69, Uppsala, ligger cirka 1 km från sjukhuset. Tfn **990 46 18 564 035**. Patienten betalar 20 €/dygn och om patienten har följeslagare (reseintyg från ÅHS skall intyga att följeslagare är nödvändig) kostar övernattningen 20 €/dygn, räkningen kommer från ÅHS. Vid frågor, kontakta Inger Kuitunen. Anhörig utan följeslagarintyg betalar för enkelrum sö-fre 795 SEK/dygn, dubbelrum 960 SEK/dygn, helgpris (fredag och lördag natt) enkelrum 635 SEK/dygn, dubbelrum 765 SEK/dygn och extra bädd (i patientens rum) 300 SEK/dygn, lakan, handdukar och frukost ingår. Dessa avgifter betalas direkt till Duvan och ersätts inte. Finns även familjerum som är större och något billigare, där dusch och toalett nås via korridoren.

Gästhem Samariten, Samaritergränd 2, Uppsala (100 meter från Duvan Hotell) Tfn **990 46 18 564 000**. Enkelrum kostar 640 kr/dygn och dubbelrum 815 kr/dygn, helgpris (fredag och lördag natt) enkelrum 475 SEK/dygn, dubbelrum 680 SEK/dygn. I boendet på Gästhem Samariten ingår lakan, handdukar och frukost. Dusch och toalett finns i korridor.

Från hösten 2012 finns ny gångbro över Fyrisån så promenadvägen till Akademiska sjukhuset är nu lite kortare.

Vid frågor och bokning av hotell, kontakta **Inger Kuitunen**, transportkoordinator vid ÅHS **+358 (0) 18 535 420** mån-fre 08-14.00.

När ett barn insjuknar

Stöd från Folkpensionsanstalten (FPA)

Om ett barn insjuknar ersätter FPA en del av privatläkar- eller privattandläkararvodena och en del av kostnaderna för undersök-

ning och behandling som ordinerats av läkare. För mediciner som ordinerats av läkare kan man få grundersättning eller specialersättning. Sjukdomen avgör alltid rätten till specialersättning. För stora läkemedelskostnader kan man få tilläggsersättning. För kostnader för resor och övernattnings i samband med behandling och undersökningar kan följeslagaren och barnet få ersättning. (För närmare upplysningar om sjukvårdersättningar se FPA:s broschyr "När du blir sjuk").

Ersättningar för sjukvårdskostnader skall sökas hos FPA inom sex månader efter att räkningen har betalats. Allt fler läkar- och tandläkarstationer kan mot fullmakt av patienten eller föräldrarna till en barnpatient dra av ersättningen direkt från arvodet. Då betalar patienten endast skillnaden mellan arvodet och ersättningen. Apoteket drar vanligtvis direkt av läkemedelsersättningarna från läkemedelspriset. För att få denna direktersättning på läkarstationen eller apoteket skall man ha FPA-kortet med sig.

Möjligheter till frånvaro från arbete för föräldern

Den tillfälliga vårdledigheten, partiell vårdledighet och frånvaro av tvingande familjeskäl, beror på hurudant arbetsavtal man har, till exempel om det följer ett tjänstekollektivavtalet eller enbart arbetsavtalslagen (FFS 55/2001). Följande information är enligt tjänstekollektivavtalet för landskapet Åland för perioden 1.10.2010–29.02.2012. Avtalet är dock i kraft tills ett nytt avtal blir gällande. Detaljer i arbetsavtalslagen som avviker från tjänstekollektivavtalet anges inom parentes om inte annat nämns.

Tillfällig vårdledighet

Om en arbetstagares barn under 12 år (10 år enligt arbetsavtalslagen) eller som är handikappat eller långtidssjukt plötsligt insjuknar har arbetstagaren rätt till tillfällig vårdledighet i högst fyra arbetsdagar. Ledigheten är avsedd för vård av barnet eller ordnande av vården. Tillfällig vårdledighet kan tas ut av endast en förälder i taget. Om arbetstagaren är tillfälligt vårdledig mer än tre dagar med samma sjukdomsfall hos ett barn, fordras ett sjukintyg gällande barnets sjukdom. En tjänsteman betalas lön för tillfällig vårdledighet, dock för högst tre arbetsdagar (arbetsgivaren är inte skyldig att betala lön för vårdledigheten).

Partiell vårdledighet

En tjänsteman (arbetstagare) som varit anställd hos samma arbetsgivare sammanlagt minst sex månader under de senaste 12 månaderna kan få partiell vårdledighet för att vårda sitt barn eller ett annat barn som varaktigt bor i samma hushåll till utgången av barnets andra läsår i grundskolan. Om barnet omfattas av förlängd läroplikt får partiell vårdledighet användas till utgången av barnets tredje år i grundskolan.

En förälder till ett handikappat eller långtidssjukt barn som är i behov av särskild vård och omsorg kan likväl få partiell vårdledighet till utgången av det kalenderår då barnet fyller 18 år. Arbetstagaren ska ansöka om partiell vårdledighet senast två månader före ledighetens början.

Endast i tjänstekollektivavtalet för landskapet Åland definieras handikappade eller långtidssjuka barn. Som handikappade eller långtidssjuka barn anses barn som har svåra sjukdomar eller skador; hit räknas leukemi eller andra elakartade tumörer, svåra hjärtfel, svåra olycksfall och brännskador, svårbalanserad diabetes och inledningsskedet vid behandling av diabetes, svåra mentala rubbningar, svår utvecklingsstörning, svår bronkialastma och svår ledgångsreumatism samt andra sjukdomar, skador och sjukdomstillstånd som till sin svårighetsgrad är jämförbara med de ovan nämnda sjukdomarna.

Frånvaro av tvingande familjeskäl

En tjänsteman (arbetstagare) har rätt till tillfällig oavlönad frånvaro från arbetet om hans eller hennes omedelbara närvaro i hemmet eller annorstädes är nödvändigt på grund av en oförutsägbar och tvingande orsak i samband med sjukdom eller olycka som drabbat hans eller hennes familj. Arbetsgivaren skall underrättas så fort som möjligt och arbetsgivaren kan begära en tillförlitlig utredning om orsakerna till frånvaron.

SJUKDAGPENNING VID ARBETSOFORMÅGA

Sjukdagpenning är kompensation för inkomstbortfall på grund av arbetsförmåga för en person mellan 16 och 68 år. Den som insjuknar så att han eller hon blir arbetsförmögen och förlorar sin arbetsförtjänst, kan söka sjukdagpenning från FPA. Dagpenningen baserar sig i regel på klientens arbetsinkomst under ett år, vilket innebär att sjukdagpenningen 2014 beräknas enligt klientens arbetsinkomster 2012. FPA får uppgiften om arbetsinkomsten direkt från skattemyndigheten. Om klientens arbetsinkomster har ökat mer än 20 % sedan 2012, kan han eller hon ansöka om att dagpenningen beräknas enligt den högre inkomsten. Minimidagpenning är 23,92 €/vardag efter 55 kalenderdagar, förutsatt att arbetsvillkoret uppfylls.

Att den sökande är arbetsförmögen skall framgå av ett läkarintyg som bifogas ansökan. På basis av ett kortfattat A-utlåtande kan FPA-byrån i regel bevilja dagpenning för högst 60 dagar. En förutsättning för fortsatt utbetalning av sjukdagpenning för arbetstagare efter 90 sjukdagpenningdagar är företagshälsovårdens utlåtande över kvarvarande arbetsförmåga och återgången i arbetet. Sjukdagpenningen skall ersätta klientens inkomstbortfall under en sjukdom som varar högst ett år. Om sjukdomen varar längre, kan klienten ansöka om invaliditetspension.

Arbetstagare och företagare kan ansöka partiell sjukdagpenning som är till för att underlätta rehabilitering och återgången till arbetet vid arbetsförmåga. Från 1.1.2010 kan partiell sjukdagpenning beviljas genast efter sjukdagpenningens självrisktid (insjukningsdagen + 9 vardagar). Partiell dagpenning kan beviljas direkt efter en sjukdagpennings- eller rehabiliteringspenningperiod. Partiell dagpenning betalas för minst 12 vardagar och maximalt 120 vardagar. Förutsättningarna för partiell dagpenning är att man kommer överens med sin arbetsgivare om att arbeta 40-60% av heltid, att man jobbat heltid före man blev sjukskriven och att läkaren bedömer att deltidsarbete inte äventyrar personens tillfrisknande. Från och med 1.1.2014 kan även personer med flera deltidsarbeten vars totala veckoarbetstid är minst 35 timmar i veckan, få partiell sjukdagpenning.

Vill du veta mer vänd dig till **FPA Åland, Nygatan 7 A, 22100 Mariehamn.**

Mera information och blanketter hittar du på www.fpa.fi eller FPA:s servicenummer tfn **020 692 224**. Du kan ansöka om sjukdagpenning elektroniskt med dina personliga bankkoder via e-tjänsten på FPA:s hemsida.

Dagpenning, rehabilitering, pension

60 dagar

FPA är skyldig att utreda dagpenningstagarens behov av rehabilitering senast när antalet dagar med dagpenning överskrider 60. Om dagpenningstagaren tillfrisknar utan rehabilitering eller om sjukdomen är av sådan art att den inte påverkas av rehabilitering, görs ingen utredning.

90 dagar

En förutsättning för fortsatt utbetalning av sjukdagpenning för arbetstagare efter 90 sjukdagpenningdagar är företagshälsovårdens utlåtande över kvarvarande arbetsförmåga och återgången i arbetet. Detta utlåtande ska skrivas av företagsläkaren på basen av trepartssamtal som hållits mellan arbetstagare, arbetsgivare och företagshälsovården och lämnas in till FPA.

150 dagar

När dagpenningen har utbetalats i 150 dagar skickar FPA-byrån ett brev med information om rehabiliteringsmöjligheterna till dagpenningstagaren. Om det blir aktuellt skickar byrån också information om hur man ansöker om pension eller någon annan ersättning.

300 dagar

Invaliditetspension kan i regel komma i fråga först när dagpenning har utbetalats under maximitiden, dvs. 300 dagar. Rätt till dagpenning har inte den som har rätt till invaliditetspension enligt folkpensionslagen eller som har arbetslöshetspension, ålderspension, förtidspension, individuell förtidspension eller deltidspension.

Däremot kan dagpenning betalas till pensionärer under 68 år som arbetar och blir arbetsförmögna för sitt arbete. Då betalas dagpenning på basis av inkomsterna från detta arbete.

Dagpenning kan också betalas till bestående blinda eller rörelsehindrade, som FPA har beviljat invaliditetspension. Vill du veta mera vänd dig till Folkpensionsanstalten eller till det arbetspensionsbolag där du är pensionsförsäkrad eller till Pensions-skyddscentralen tfn***010 7511**.

I väntan på beslut om rehabiliteringsstöd eller pension

När en person lyft max sjukdagpenning och fortfarande är arbetsförmögen och söker rehabiliteringsstöd eller invalidpension och väntar på beslutet kan han/hon vända sig till Ams. Man kan eventuellt ha rätt att lyfta arbetslöshetsersättning under tiden man väntar på beslut om rehabiliteringsstöd eller invalidpension. Det här gäller även för personer som har ett arbetsförhållande som är i kraft. Ta kontakt med Ams för mer information. Rätten till ersättning uppstår tidigast från den dag man är anmäld hos Ams. Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet (Ams) besöksadress: **Nygatan 5, 22100 Mariehamn. Tfn 25000.**

Privat sjukförsäkring/livförsäkring

Dagpenning kan också betalas ut oberoende av sjukförsäkringens dagpenning om man har en privat sjukförsäkring eller livförsäkring. Försäkringarna kan, beroende av avtal, ha olika förmåner. Till ansökan bör i regel bifogas en bestyrkt kopia av ett läkarutlåtande. Om du vill veta mera vänd dig till ett försäkringsbolag.

Övrig stödservice

Hemservice/hemtjänst

Kommunal hemservice kan beställas via socialkansliet i din hemkommun. Servicen är avgiftsbelagd och avgiften är beroende av dina bruttointkomster. Som grund för regelbunden hemservice finns en vård- och serviceplan som klienten gör upp tillsammans med hemserviceledaren. Förutom hemservice, som också kan vara tillfällig, har kommunerna andra stödtjänster som exempelvis måltidsservice, städservice, trygghetslarm, snöröjning, färdtjänst enligt socialvårdsförordningen.

I Mariehamn hjälper hemtjänsten till med den personliga omvårdnaden och personalen består av utbildade närvårdare. I Mariehamn utförs varken städning eller snöröjning av hemtjänsten. Servicen kan variera mellan kommunerna och därför är det alltid skäl att kontakta socialkansliet i hemkommunen för närmare information.

Hemsjukvård

Hemsjukvård innebär sjukvårdstjänster i hemmet och kan fås genom hemsjukvården vid Ålands Hälso- och Sjukvård. Tjänsterna är avgiftsbelagda och ingår i högkostnadsskyddet. Har du frågor rörande hemsjukvård kontakta hälso- och sjukvårdsmottagningen i din kommun, Godby hemsjukvård eller Mariehamns hemsjukvård för närmare information. Mera om hemsjukvård på sid 8.

Stöd för närståendevård

Stöd för närståendevård innebär det vårdarvode och de stödtjänster som beviljas den person som vårdar en närstående. Förutsättningen är att personen som vårdas behöver hjälp med att till exempel sköta sin hygien, tillreda sin mat, äta och/eller behov av tillsyn på grund av minnesstörningar och oro. Personen ifråga kan inte komma tillrädda ensam eller kan bli i behov av en annan vårdinsats, om inte stöd för närståendevård beviljas.

På Åland tillämpas rikets lag om stöd för närståendevård med vissa avvikelser från och med den 1 januari 2009. Stöd för närståendevård är kommunens ansvarsområde. Mellan närståendevårdaren och kommunen görs ett avtal, där man kommer överens om vårdarvode, ledighet för närståendevårdaren samt övriga frågor som gäller vården. Därutöver gör man i samråd med socialarbetaren upp en vård- och serviceplan, där närståendevårdarens arbetsuppgifter, rätt till ledighet och även den övriga servicen som behövs för att trygga omsorgen preciseras. Med övrig service menas hemsjukvård, hemservice, avlastning, anhörigstöd samt andra social- och hälsovårdstjänster som är nödvändiga. Ansökan görs i samband med ett hembesök av socialarbetaren i din hemkommun, och nödvändiga blanketter fylls i tillsammans med den sökande. I regel krävs inte läkarutlåtande som bilaga till ansökan (i Mariehamn). Kontakta socialkansliet i din hemkommun för närmare information.

Vårdaren har rätt till fem dygn ledigt per sådan kalendermånad, under vilken vårdaren oavbrutet eller med få avbrott varit bunden vid vården dygnet runt eller fortgående varje dag. Dygnen kan även sparas och användas för en längre sammanhängande ledighet.

Utkomststöd

Rätt till utkomststöd har personer som inte genom förvärsarbete eller andra inkomster kan försörja sig. Utkomststödet är alltid en sista utväg när alla andra stödsystem är uttömda. Utkomststödet är behovsprövat och beloppets storlek är beroende av inkomster och utgifter i varje enskilt fall. Kommunerna följer en fastställd norm. Exempelvis är uttkomststödet grunddel för ensamstående 444,93 € (fr.o.m. 1.2.2012). Utöver grunddelen kan man beroende på situationen få ekonomisk hjälp för till exempel boendeutgifter, hälsovårdsutgifter samt för flyttning till annan kommun.

Exempel på utkomststödsberäkning (källa: Socialkansliet i Mariehamn):

Grunddel för ensamstående 444,93 €
Hyra 330,00 €
Summa utgifter 774,93 €
Arbetslöshetsdagpenning 352,00 €
Bostadsbidrag 221,00 €
Summa inkomst 573,00 €
Skillnad utgifter/inkomster 201,93 €
Sökanden är berättigad till 201,93 € i utkomststöd.

Kontakta socialkansliet i din hemkommun för närmare information.

Garantipension

Från och med den 1 mars 2011 beviljar Folkpensionsanstalten (FPA) en så kallad garantipension vilken höjer den nuvarande grundpensionen för personer bosatta i Finland till 743,38 € per månad (ensamstående med full folkpension och garantipension). För närmare information kontakta FPA (pensionsärenden tfn **020 692 222**).

Postutdelning till bostaden

Personer med funktionshinder kan få posten levererad till dörren i de fall det finns ett läkarutlåtande som förordar hembärning. Tjänsten gäller för ensamboende och par, där båda parter har funktionshinder, förutsatt att landskapet beviljar medel för ändamålet. Intresserad av att veta mer, kontakta **Posten Åland** på tfn 6360 (växel).

Allmän intressebevakning

En intressebevakare kan behövas om en person på grund av sjukdom eller frånvaro eller av någon annan orsak inte själva kan bevaka sina egna intressen eller sköta sina ekonomiska angelägenheter. En skriftlig ansökan görs till **Statens ämbetsverk på Åland, Magistratsavdelningen**. Som intressebevakare fungerar ofta någon anhörig eller närstående person. Om detta inte är möjligt utses en allmän intressebevakare.

Från och med den 1.1.2009 sköts den allmänna intressebevakningen av staten. Personal särskilt anställda för detta uppdrag är placerade vid Rättshjälpsbyråerna i Finland. På Åland finns en allmän intressebevakare och lämpligt antal intressebevakningssekreterare. Vid frågor gällande intressebevakning kan man vända sig till **Statens ämbetsverk på Åland, Magistratsavdelningen tfn 635 270** eller läsa mera om detta på hemsidan **www.maistraatti.fi**.

REHABILITERING

En sjukdom eller skada kan medföra betydande förändringar i en människas dagliga liv. Genom olika former av rehabilitering kan svårigheterna ofta underlättas och förebyggas. Målet är att bevara och förbättra arbets- och funktionsförmåga hos sjuka och handikappade personer och att höja deras livskvalitet. Rehabilitering ordnas av olika instanser och enligt flera olika system. Här redogörs för den rehabilitering som ordnas av Folkpensionsanstalten, om målen för rehabiliteringen och ersättandet av rehabiliteringskostnader.

FPA har en lagstadgad skyldighet att ordna yrkesinriktad rehabilitering för handikappade, exempelvis utbildning och verksamhet i syfte att främja arbetsförmåga, samt medicinsk rehabilitering för gravt handikappade och psykoterapi. Dessutom ordnar FPA rehabilitering enligt behovsprövning inom ramen för de anslag som riksdagen årligen beviljar. Den prövningsbaserade rehabiliteringen består bland annat av rehabiliteringskurser, anpassningsträningsskurser och yrkesorienterad medicinsk rehabilitering, så kallade ASLAK®-kurser.

För att trygga utkomsten under rehabiliteringen betalar FPA rehabiliteringspenning. Förmånen kan också betalas då rehabiliteringen ordnas av andra instanser än FPA.

Yrkesinriktad rehabilitering för handikappade

FPA kan ordna och bekosta yrkesinriktad rehabilitering för handikappade som på grund av sjukdom, handikapp eller skada har väsentligt försvagad arbetsförmåga och förvärvsmöjligheter. Genom ändamålsenlig yrkesinriktad rehabilitering försöker man bevara och förbättra klientens arbetsförmåga. Målet är att sökanden ska kunna klara sig i arbetslivet, vare sig det handlar om en nybörjare eller en som redan förut varit med i arbetslivet.

Yrkesinriktad rehabilitering som ordnas av FPA innefattar undersökningar för utredande av rehabiliteringsbehov och -möjligheter arbetsprövning och utbildning i försökssyfte

- yrkesinriktad utbildning
- arbetsträning
- träning i syfte att upprätthålla och förbättra arbetsförmågan ("Tyk-rehabilitering")
- näringsstöd för företagsverksamhet
- tekniskt krävande hjälpmedel som gravt handikappade behöver för arbete och studier
- annan rehabilitering som är nödvändig för studier eller arbete

När yrkesinriktad rehabilitering ordnas av en arbetspensionsanstalt eller av arbetsförvaltningen kan stöd för samma rehabilitering inte beviljas från FPA. Yrkesinriktad rehabilitering för handikappade som förvärvsarbetar ordnas i första hand av arbetspensionsanstalterna.

AMS rehabiliteringsservice

Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet (Ams) kan ge råd och hjälp i frågor som rör byte av arbete/yrke och kan också stå till tjänst med åtgärder, i första hand till arbetslösa personer, men också i vissa fall till personer som har rehabiliteringsstöd, för att underlätta möjligheterna att hitta eller återgå till ett lämpligt arbete. I första hand kommer den allmänna servicen i fråga men förutom den kan man få utökad service.

Åtgärder som kan komma i fråga är till exempel:

- rådgivning
- remittera till utredning av arbetsförmågan
- ordna möjlighet att arbetspröva på arbetsplats
- sysselsättningsstöd till arbetsgivare som anställer person med funktionshinder
- stöd till arbetslösa personer med funktionshinder som startar företagsverksamhet
- ekonomiskt stöd till arbetsgivare för omändringar på arbetsplatsen som är nödvändiga för att en person med funktionshinder skall kunna anställas eller stanna kvar i arbete
- yrkespsykolog

Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet (Ams), Nygatan 5, PB 2026, 22111 Mariehamn, tfn **25000**, e-post: info@ams-aland.fi hemsida: www.ams.ax

Medicinsk rehabilitering för gravt handikappade

FPA ordnar medicinsk rehabilitering för gravt handikappade personer och betalar kostnader som föranses av rehabiliteringen. Målet för rehabiliteringen är att bevara och förbättra klientens arbets- och funktionsförmåga. Med den medicinska rehabilite-

ringen stöder man klientens möjligheter att klara av vardagslivets olika rutiner.

Rehabiliteringen ges till personer

- vars sjukdom, skada eller handikapp medför så stora allmänna medicinska och funktionella olägenheter, att de inte klarar sitt dagliga liv utan betydande svårigheter eller ansträngningar, och
- vars möjligheter att klara sig kan stödas med medicinska rehabiliteringsåtgärder.

Rehabiliteringen förutsätter dessutom att sökanden kommer tillrätta utan institutionsvård och uppbär

- förhöjt eller specialhandikappbidrag för personer under 16 år
- förhöjt handikappbidrag eller specialhandikappbidrag för personer över 16 år
- förhöjt vårdbidrag eller specialvårdbidrag för pensionstagare och är under 65 år

Hälso- och sjukvården svarar för den medicinska rehabiliteringen i sådana fall där den ges i omedelbar anslutning till sjukvård, och svarar då också för rehabiliteringsvägledningen och för de hjälpmedel som behövs i det dagliga livet, till exempel rörelse- och kommunikationshjälpmedel och hjälpmedel för omgivningskontroll. FPA ordnar som medicinsk rehabilitering vid behov för gravt handikappade långvariga eller krävande institutions- och öppenvårdsperioder som inte ansluter sig till egentlig sjukvård.

Medicinsk rehabilitering – försäkringsbolag

Arbetspensionskassorna har också skyldighet att rehabilitera personer med olika skador och sjukdomar som är kvar i arbetslivet. Detta sker i praktiken på så sätt att arbetsgivarens pensionsförsäkringsbolag bedömer och beslutar om rehabilitering beviljas. Därefter köps rehabiliteringstjänster från olika serviceproducenter. Försäkringsbolagen har ett särskilt ansvar för rehabilitering men har även rätt att pröva ändamålsenligheten.

Medicinsk rehabilitering – hälsovården

Oberoende av ålder kan en betalningsförbindelse för rehabilitering ges av hälsovården. Märk att bedömning av behovet alltid sker på medicinska grunder. Betalningsförbindelsen utfärdar överläkaren vid respektive enhet vid Ålands centralsjukhus. För närmare diskussion kan du kontakta din behandlande läkare. Som medicinsk rehabilitering kan beviljas rehabilitering på anstalt, fysioterapi, ergoterapi, talterapi, neuropsykologisk rehabilitering, psykoterapi, hjälpmedel samt anpassningsträning.

Rehabiliteringspenning

Förmånerna för inkomstbortfall enligt lagen om rehabilitering och rehabiliteringspenning är

- rehabiliteringspenning
- ersättning för uppehälle
- prövningsbaserat rehabiliteringsunderstöd.

Med rehabiliteringspenning tryggas rehabiliteringsklienternas utkomst medan de deltar i rehabilitering samt vid behov också under tiden mellan rehabiliteringsbeslutets utfärdande och rehabiliteringens början samt tider mellan rehabiliteringsetapper. I ersättning för uppehälle kan FPA betala 9 €/dag till rehabiliteringsklienten för att ersätta extra kostnader i samband med rehabiliteringen. Ersättningen betalas närmast vid öppen rehabilitering till klienter vars rehabiliteringspenning inte överstiger 23,77 €/dag. Med rehabiliteringsunderstöd enligt prövning kan FPA stöda en klients möjligheter till sysselsättning efter rehabilitering. Rehabiliteringspenningen och det prövningsbaserade understödet är skattepliktig inkomst. Ersättningen för uppehälle är skattefri. Du kan ansöka om rehabiliteringspenning elektroniskt med dina personliga bankkoder via e-tjänsten på FPA:s hemsida.

Karenstid

Rehabiliteringspenning betalas efter en karenstid, som omfattar den dag då rehabiliteringen inleds och de nio därpå följande vardagarna. Karenstiden är dock bara en dag, när det är fråga om undersökningar eller försök i syfte att utreda rehabiliteringsbehovet, om det gäller en kort anpassningstränings- eller rehabiliteringskurs, Tyk-rehabilitering eller en ASLAK®-rehabiliteringskurs. För personer som uppbär pension är karenstiden 30 dagar. Om en person övergår till rehabilitering direkt efter en period med sjukdagpenning, arbetsmarknadsstöd, arbetslöshetsdagpenning, utbildningsdagpenning eller utbildningsstöd tillämpas ingen karenstid.

Hjälpmedel

Medicinsk rehabilitering

Hälso- och sjukvården har huvudansvaret för en människa med handikapp då det gäller medicinsk rehabilitering. Hjälpmedel ersätts inom ramen för medicinsk rehabilitering och är i regel avgiftsfria för patienten med betalningsförbindelse. Sådana hjälpmedel är i allmänhet personligt anpassade eller ges för personligt bruk. Vissa hjälpmedel kan också fås via FPA eller via hemkom-

munen (enligt handikappservicelagen).

Hjälpmedel som behövs tillfälligt eller för en viss tid, till exempel kryckor kan också lånas från **Ålands hälso- och sjukvård, hjälpmedelscentralen**, tfn **538 466** vardagar kl. 8-12.

Hyresavgiften för hjälpmedel är 15 €/kvartal, det vill säga om man hyr för ett år så blir summan 60 € (oavsett om man hyr ett eller tio hjälpmedel).

Proteser, ortoser och ortopediska skor

Proteser, ortoser och ortopediska skor är personligt anpassade hjälpmedel inom medicinsk rehabilitering. Protiser ersätter förlorade kroppsdelar medan ortoser stöder upp fel fungerande kroppsdelar. Exempel på ortoser är knäbandage och formgjutna inlägg. Ortopediska skor används för den som inte kan använda vanliga konfektionsskor. Din läkare remitterar dig till ortopedingenjör och skriver ut en betalningsförbindelse som innebär att hälso- och sjukvården står för kostnaden.

På Åland finns en privat ortopedingenjör som anpassar hjälpmedel; **David Jonsson** tfn **040 763 51555**, hot@aland.net.

Bröstproteser

Bröstproteser ersätts såsom medicinsk rehabilitering. Ålands Cancerförening förmedlar samt provar ut bröstproteser. Detta sker vid föreningens kansli. Ring gärna och boka tid för utprovning av protes, som är avgiftsfri för patienten. Ansvarig läkare utfärdar en så kallad betalningsförbindelse. Denna tar patienten med sig alternativt skickas den direkt till Ålands Cancerförening.

Bh och baddräcker för bröstcanceropererade

Ålands cancerförening säljer bh och baddräcker anpassade för bröstproteser. Medlemspris: bh 20 € och baddräkt 50 €.

Ålands cancerförening ger två stycken special-bh:n till kvinnor som ska genomgå en rekonstruktionsoperation. Bh:n, som skall användas dygnet runt direkt efter operationen ska provas ut i god tid före operationen (måste beställas). Medlemsförmån.

Peruker

Peruker ingår i den medicinska rehabiliteringen och ges mot betalningsförbindelse. Ålands Cancerförening provar ut och förmedlar peruker. Kontakta verksamhetsledaren för tidsbeställning. (Peruker kan även anskaffas i samband med besök i Åbo, Helsingfors eller Sverige.) Det är viktigt att redan i ett tidigt skede, då man ännu har kvar sitt eget hår, prova ut peruken. Peruken är avgiftsfri för patienten (max 400 €/peruk).

Vill du veta mer kontakta verksamhetsledare vid **Ålands Cancerförening**, Skarpansvägen 30, Mariehamn, tfn **22419**.

Hjälpmedel för dagligt liv

Hjälpmedel som underlättar det dagliga livet kan vara förflyttningshjälpmedel såsom rullstolar, rollatorer, olika stödkäppar, bad- och wc-tillbehör, till exempel duschstolar samt olika köksredskap och hjälpmedel vid talsvårigheter. Vill du veta mera om sådana hjälpmedel vänd dig till **hjälpmedelscentralen**, tfn **538 466**, öppet måndag-fredag 8.00-12.00.

Hjälpmedel för fritidssysselsättningar och sådant som inte är flyttbart utan monteras fast till exempel handtag eller ramp är hjälpmedel som i regel bekostas av hemkommunen, socialkansliet.

Sjukvårdsmaterial

En del sjukvårdstillbehör och -artiklar för långtidssjuka som bor hemma eller i serviceboende förmedlas kostnadsfritt av hem-sjukvården inom Ålands hälso- och sjukvård. Det kan vara fråga om katetrar, diabetesmaterial, stomimaterial, inkontinenshjälpmedel, skyddsmaterial till sängen och så vidare. För närmare upplysningar, kontakta **Ålands hälso- och sjukvård** i din hemkommun eller **sjukvårdsmaterialutdelningen i Mariehamn**, tfn **538 484** måndag och torsdag kl. 12- 13. Övriga kommuners telefonnummer finns i "viktiga telefonnummer" i slutet av guiden.

Folkhälsans mobila verksamhet

Vi erbjuder tjänster såsom aktiviteter och stimulans i hemmet, avlastning för anhöriga enligt behov, anordnar i samarbete med hemkommunen gruppverksamhet, anordnar i samarbete med Demensföreningen på Åland gruppträffar för anhöriga och närstående.

För närmare information, kontakta Folkhälsan på Åland, tfn 527 050. Information kan även fås av **Demensföreningen på Åland**, Skarpansvägen 30 i Mariehamn, tfn **527369** eller **0457-548 3818** och e-post: regina.osterlund@handicampen.ax.

HANDIKAPPBIDRAG / VÅRDBIDRAG

Handikappbidrag för vuxna

Handikappbidrag betalas till handikappade i åldern 16-67, för att de skall klara sig i sitt dagliga liv, i sitt arbete och i sina studier.

Bidraget är en ekonomisk ersättning när en sjukdom eller ett handikapp orsakar

- nedsatt funktionsförmåga
- behov av hjälp
- behov av tjänster eller
- särskilda kostnader

Handikappbidrag kan beviljas när följande villkor är uppfyllda:

- Den sökande är 16-67 år.
- Den sökandes funktionsförmåga har varit nedsatt under minst ett år.
- Den sökande får inte invaliditetspension, rehabiliteringsstöd eller individuell förtidspension från FPA eller arbetspensionsförsäkringen, eller någon motsvarande utländsk förmån.
- Den sökande har inte rätt till någon ersättning på grund av hjälplöshet eller men enligt olycksfallsförsäkringslagen, trafikförsäkringslagen eller lagen om skada ådragen i militärtjänst.
- Den sökande får inte handikappbidrag från något annat land.

Handikappbidrag kan betalas retroaktivt för högst sex månader.

Handikappbidragets storlek

- handikappbidrag med grundbelopp
- handikappbidrag med förhöjt belopp
- handikappbidrag med högsta belopp

Handikappbidraget indelas efter storlek i tre olika bidrag: handikappbidrag med grundbelopp, handikappbidrag med förhöjt belopp och handikappbidrag med högsta belopp. Varken inkomster eller förmögenhet inverkar på den sökandes möjligheter att få handikappbidrag. Handikappbidraget är skattefritt och det kan från 1.1.2010 även betalas till personer i institutionsvård.

Handikappbidrag med grundbelopp 92,88 €/mån

Det lägsta handikappbidraget kan beviljas sökande vars sjukdom eller handikapp orsakar väsentligt men och fortlöpande särskilda kostnader.

Handikappbidrag med förhöjt belopp 216,73 €/mån

Handikappbidrag med förhöjt belopp kan beviljas sökande vars sjukdom eller handikapp orsakar betydande men eller betydande särskilda kostnader. Förhöjt handikappbidrag kan också komma i fråga om den sökande behöver fortlöpande handledning, tillsyn eller hjälp av en annan person för att sköta sina personliga rutiner, hushållssysslor och ärenden utanför hemmet. Han eller hon kan behöva hjälp med att klä på sig och klä av sig, med att tvätta sig, äta och röra sig ute och med att på olika sätt sköta sina sociala kontakter. Den som inte utan hjälp av utomstående kan sköta sitt hem, handla i butiken eller sköta sina bankärenden kan söka förhöjt handikappbidrag.

Handikappbidrag med högsta belopp 420,26 €/mån

Det högsta handikappbidraget är avsett för personer med gravt handikapp. Det beviljas också sådana sökande som dagligen behöver mycket hjälp av en annan person med sina personliga rutiner, eller som på grund av sjukdom eller handikapp har omfattande och betydande särskilda kostnader. Blinda, personer som är oförmögna att röra sig och personer som är döva sedan barndomen har alltid rätt till det högsta handikappbidraget.

Du kan ansöka om handikappbidrag elektroniskt med dina personliga bankkoder via e-tjänsten på FPA:s hemsida.

Särskilda kostnader

Det lägsta handikappbidraget betalas inte enbart för särskilda kostnader. Handikappbidrag med förhöjt belopp och med högsta belopp kan betalas för särskilda kostnader, men de särskilda kostnaderna måste då vara minst lika stora som bidraget. Utöver särskilda kostnader måste man även alltid ha nedsatt funktionsförmåga. Särskilda kostnader är nödvändiga extra kostnader som sjukdom eller handikapp orsakar den sökande i det dagliga livet, i arbetet eller studierna.

Sådana särskilda kostnader kan till exempel orsakas av

- sjukvård
- resor
- tjänster
- kläder och
- diet

Vårdbidrag för pensionstagare

Efter pensioneringen kan det ansökas om vårdbidrag för pensionstagare.

Detta gäller pensionstagare som har:

- ålderspension
- invaliditetspension
- individuell förtidspension.

Vårdbidrag för pensionstagare kan från 1.1.2010 även betalas för personer i institutionsvård.

Vårdbidrag finns i tre kategorier:

- grundbelopp 62,21 €/månad
- förhöjt vårdbidrag 154,86 €/månad
- högsta vårdbidrag 327,46 €/månad

Du kan ansöka om vårdbidrag elektroniskt med dina personliga bankkoder via e-tjänsten på FPA:s hemsida.

BESKATTNING

Avdrag för nedsatt skattebetalningsförmåga

Har en under skatteåret i Finland bosatt persons skattebetalningsförmåga med beaktande av de inkomster och den förmögenhet som står till hans och hans familjs förfogande, av någon särskild orsak, såsom försörjningsplikt, arbetslöshet eller sjukdom, nedgått väsentligt, avdras från dennes nettoförvärvsinkomst ett skäligt belopp, dock inte mera än 1.400 € (ISKL 98 §).

Man ansöker om skattelättnad med en fritt formulerad skriftlig ansökan, som måste ange vilken skatt ansökan gäller samt grunderna för sänkning. Läkarintyg, intyg över arbetsförmåga och andra stödande handlingar bifogas. Också kundens person- och kontaktuppgifter (namn, personbeteckning, adress och telefonnummer) ska anges. Kunden ska dessutom underteckna ansökan. Om ansökan skrivits av ett ombud, ska fullmakt bifogas. Ansökan tillställs Ålands skattebyrå.

Avdrag för nedsatt skattebetalningsförmåga kan i allmänhet inte beviljas till sitt fulla belopp om årsinkomsten för en ensamstående skattskyldig överstiger 17.500 € eller den sammanlagda årsinkomsten för makar överstiger 26.500 €. Avdraget beviljas inte heller delvis om årsinkomsten av en ensamstående skattskyldig överstiger 27.000 € eller den sammanlagda årsinkomsten hos makar överstiger 40.000 €. Dessa inkomstgränser ökas med 2.500 € för varje barn som den skattskyldige har att försörja. Med årsinkomst avses det sammanlagda beloppet av den skattskyldiges nettoförvärvsinkomster och kapitalinkomster. Det blir sällan avdrag för nedsatt skattebetalningsförmåga i och med att man får sjukvårdskostnadsavdrag i kommunalbeskattningen på Åland.

Man kan också ansöka om uppskov med skattebetalning om det finns grunder för uppskov eller be skattebyrån göra upp en betalningsplan. Det förutsätter att kunden inte har skatter för indrivning.

Betalningsarrangemang beviljas inte om

- 1) kunden har skatter som ska indrivnas i utsökningsväg
- 2) alla lagstadgade skattedeclarationer inte har lämnats till skatteförvaltningen
- 3) det finns obetalda förskottsskatter
- 4) det fortfarande finns obetalda skatter som grundar sig på skatteförvaltningens tidigare betalningsarrangemang.

Nuförtiden kan man enkelt söka betalningsplan på nätet om skatten inte överstiger 6.000 euro och man klarar av att betala inom sex månader. Ytterligare information finns i skattestyrelsens meddelanden "Skattelättnad", "Skatteuppskov" samt "Om man råkat i betalningssvårigheter" eller fås genom att kontakta **Ålands skattebyrå**, PB 44, Torggatan 16, 22101 Mariehamn, tfn ***020 612001** eller på webbsidan **www.vero.fi**. Vid betalningssvårigheter finns information på hemsidan under kontaktuppgifter "betalningsarrangemang och anstånd med betalningen" och telefonnummer: **020 697 029**.

Invalidavdrag

För att man skall beviljas invalidavdrag i kommunalbeskattningen bör skattemyndigheterna få ett läkarutlåtande (B-intyg), där invaliditet, invaliditetsprocent (minst 30-50 %) och tidpunkt när invaliditetsgraden första gången konstaterades framgår. Efter det görs avdraget automatiskt årligen. Om invaliditetsprocenten förändras bör man meddela skattebyrån. Avdraget vid kommunalbeskattningen är en så stor del av 440 € som invaliditetsprocenten (30 eller högre) utvisar samt vid statsbeskattningen en så stor del av 115 € som invaliditetsprocenten utvisar; vid statsbeskattningen görs avdraget från inkomstskatten på förvärvsinkomster.

Invalidavdraget vid kommunalbeskattningen beviljas högst till beloppet av annan förvärvsinkomst än pensionsinkomst; har en pensionstagare haft skattepliktig pensionsinkomst redan under år 1982, beviljas ett lika stort invalidavdrag vid kommunalbeskattningen som för år 1982. För närmare information kontakta **skattebyrån**, tfn ***020 612001**, **www.vero.fi**.

Avdrag för sjukdomskostnader

Den skattskyldige har rätt att vid kommunalbeskattningen till fullt belopp göra avdrag från nettoförvärvsinkomsten för egna och familjemedlemmars sjukdomskostnader som överstiger 100 euro. Om den skattskyldiges nettoförvärvsinkomst överstiger 15.000 euro efter att de naturliga avdragen har gjorts, får avdrag dock göras för ett belopp som utgör 50 procent av de sjukdomskostnader som överstiger 100 euro.

För makar gäller att avdrag från förvärvsinkomsten får göras för sjukdomskostnader som sammanlagt överstiger 200 euro samt att avdraget får göras till fullt belopp om makarnas sammanlagda nettoförvärvsinkomst inte är högre än 22 500 euro. Detta gäller för 2013. För närmare information kontakta **skattebyrån**, tfn ***020 612001**.

DÖDSFALL / EFTERLEVANDE

Vem får efterlevandepension?

FPA kan bevilja familjepension till makar och barn som förlorat en nära anhörig.

I Finland finns två olika lagstadgade familjepensionssystem som kompletterar varandra. Utöver familjepension från FPA finns familjepension från arbetspensioneringen. FPA:s familjepension är efterlevandepension till änkan eller änklungen och barnpension till förmånslåtarens barn. Den senare familjepensionen är beroende av den arbets- eller företagarpension som förmånslåtarens har tjänat in.

Du kan samtidigt få familjepension från både FPA och arbetspensionsbolaget och ansöka om båda via FPA. Du får närmare information om arbetspensionssystemets familjepensioner antingen från förmånslåtarens arbetspensionsbolag eller från Pensionsskyddscentralen.

Pension från olycksfalls- och trafikförsäkringen

Efterlevande makar och barn kan också få familje- eller försörjningspension enligt lagarna om olycksfallsförsäkring, trafikförsäkring, olycksfall i militärtjänst, skada ådragen i militärtjänst samt patientskada. Om familjepension som betalas ut enligt dessa lagar ger en tillräcklig utkomst betalar FPA varken bostadsbidrag eller kompletteringsbelopp. Försäkringsbolagen och statskontoret ger mer information om dessa pensioner bland annat i sina broschyrer.

Familjepension från utlandet

Om en förmånslåtare har arbetat i ett annat EU-/EES-land, Schweiz eller i något annat land som Finland har ingått socialförsäkringsavtal med, kan änkan, änklungen eller barn ha rätt till familjepension från det land där förmånslåtarens arbetade.

Frivillig försäkring

Det finns olika slag av sjukförsäkring/livförsäkring där det oftast är avtalat om ersättning i händelse av dödsfall. Beloppets storlek är beroende av avtal i varje enskilt fall. Kontakta det försäkringsbolag där den avlidne eventuellt har tecknat försäkring.

Grupplivförsäkringar

Nästan alla anställda arbetstagare är försäkrade med en grupplivförsäkring som betalas av arbetsgivaren. För stats- och kommunanställda finns ett motsvarande ekonomiskt stöd. Närmare information om försäkringarna ges från förmånslåtarens arbetsplats. Lantbrukare har ett motsvarande obligatoriskt skydd som ingår i LFöPL-försäkringen. Mera information om detta ges på Lantbruksföretagarnas Pensionsanstalt.

BOSTADSBIDRAG

Låginkomsttagare kan ansöka om allmänt bostadsbidrag för att täcka en del av boendekostnaderna och därmed få möjligheter till en skälig boendestandard. Bostadsbidragen söks hos Folkpensionsanstalten (FPA).

Allmänt bostadsbidrag

Det allmänna bostadsbidraget är avsett för hushåll med små inkomster. Bostadsbidrag kan beviljas för hyres-, bostadsrätts- och delägarbostäder i Finland. Till hushållet räknas alla som stadigvarande bor i bostaden och bidraget beviljas hushållet.

När bidraget fastställs beaktas

- hur många personer som ingår i hushållet
- hur stor och gammal bostaden är, hurdant uppvärmningssystem den har och i vilken kommun den är belägen
- hushållets boendekostnader
- hushållets sammanlagda bruttoinkomster per månad
- hushållets förmögenhet.

Bostadsbidraget räknas ut så att boendekostnaderna minskas med den bassjälvriskandel som bestäms enligt hushållets sammanlagda inkomster. Bostadsbidraget är 80 procent av detta belopp. Statsrådet fastställer årligen grunderna för bostadsbidraget, bland annat bassjälvrisk och de maximala boendekostnader och bostadsytor som kan anses skäliga. Om inkomsterna överstiger det fastställda maximibeloppet kan hushållet inte få något bostadsbidrag. Men om boendekostnaderna eller bostadsytan överstiger det som kan anses vara skäligt, beräknas och beviljas bostadsbidraget i enlighet med de skäliga och inte enligt den faktiska boendekostnaden eller bostadsytan.

Det allmänna bostadsbidraget bekostas med landskapsregeringens medel och är inte skattepliktig inkomst. Du kan ansöka om bostadsbidrag elektroniskt med dina personliga bankkoder via e-tjänsten på FPA:s hemsida.

Bostadsbidrag för pensionstagare

FPA ersätter boendekostnaderna för pensionärer med låga inkomster genom att betala ut bostadsbidrag för pensionstagare.

Pensionstagarens bostadsbidrag beror på

- boendekostnaderna
- familjeförhållandena samt
- pensionstagarens och makens bruttoinkomst och förmögenhet.

Om du får pension som inte berättigar till bostadsbidrag för pensionstagare kan du få allmänt bostadsbidrag från FPA.

Bostadsbidraget för pensionstagare uppgår till 85 procent av de skäliga boendekostnaderna, från vilka avdragits det sammanlagda beloppet av bassjälvrisk och den tilläggssjälvrisk som fastställs på basis av inkomsten. Bassjälvrisk 2014 är för alla **615,33 euro** per år (51,28 euro per månad). Tilläggssjälvrisk uppgår till 40 procent av inkomsterna till den del de överskrider inkomstgränserna. Om dina inkomster understiger inkomstgränserna behöver du inte betala någon tilläggssjälvrisk. Du kan ansöka om bostadsbidrag elektroniskt med dina personliga bankkoder via e-tjänsten på FPA:s hemsida.

Bostadstillägg för studerande

Studerande med rätt till det bostadstillägg som ingår i studiestödet räknas inte till hushållet, utom i det fall att bostadstillägget beviljats för en bostad på en annan ort. Studerande som bor med sina föräldrar och inte har rätt till bostadstillägg räknas däremot med i hushållet. Ett barn som är myndigt och som studerar på en annan ort anses i regel inte höra till föräldrarnas hushåll.

Studiestöd för ålänningar – kontakta **Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet (AMS)**, tfn **25 000**, fax 2 2622, besöksadress Ålandsvägen 31, postadress PB 2026, AX-22 111 Mariehamn, e-post **aland@mol.fi**, **studieinfo.aland@mol.fi** eller **studieservice@ams.ax** (studiestödsärenden), hemsidor **www.ams.ax** eller **www.studieservice.ax** (för studiestöd).

BIDRAG FÖR ATT SKAFFA BIL

Bidrag för anskaffning av bil kan sökas av personer med rörelsehinder som är i behov av bil, speciellt när funktionshindret innebär oskäligt stora svårigheter att använda allmänna forskaffningsmedel och

- personen på grund av sitt funktionshinder och sjukdom är i behov av ett rörelsehjälpmedel för att klara av sina dagliga sysslor
- detta behov av rörelsehjälpmedel är kontinuerligt, dagligt och ofta återkommande.

Enligt handikappservicelagen (1987/380) kan ersättning för bil beviljas även åt en person som inte själv kan köra men som behöver bil för arbetsresor och/eller för andra resor som hör till normal livsföring. Enligt handikappservicelagen krävs det att man är funktionshindrad under lång tid för att ersättning för bil kan komma i fråga. Bilen registreras i dessa fall i den rörelsehindrades namn och är i hans personliga bruk. Bilen kan köras av en familjemedlem eller av annan person.

För den som behöver fortlöpande hjälp av en annan person kan bilen erbjuda ett smidigt sätt att röra sig då den personliga assistenten eller ledsagaren kan fungera som chaufför. Det kan också vara så att man med hjälp av personlig assistent kan färdas med till exempel buss och inte är i behov av bil.

Bilanskaffning kan handla om ganska stora utgifter för kommunen och det är anslagsbundna tjänster som den funktionshindrade inte har subjektiv rätt till. En bil kan anses höra till de hjälpmedel, anordningar och maskiner som är nödvändiga i det dagliga livet. Ersättningsnivån prövas i enlighet med hur familjen använder bilen totalt sett. Ersättningen är max hälften av nettokostnaderna för bilen, men den kan också vara lägre. Maximal ersättning beviljas undantagsvis och enligt individuell prövning.

Från inköpspriset avdras bilskatteåterbäringen och den gamla bilens försäljningspris. Att återbäring på bilskatten beviljas eller avslås är inget hinder för att ersättning beviljas enligt handikappservicelagen. Det är alltid skäl att kontakta kommunens socialkansli innan man gör anskaffningen ifall man har för avsikt att söka om ersättning enligt handikappservicelagen. När den individuella serviceplanen görs upp är det viktigt att den funktionshindrade förklarar kommande behov för kommunens socialarbetare så att det finns en möjlighet att budgetera behövliga medel för anskaffning av bilar.

Ersättning för ändringsarbeten beviljas inte per automatik. Om man på grund av rörelsehinder måste bygga om bilen och skaffa extra utrustning till den, ersätts dessa kostnader i sin helhet. Ändringsarbetena skall av socialarbetaren bedömas som nödvändiga /adekvata och tillräckliga budgeterade medel ska finnas. Nödvändiga ändringsarbeten kan vara manöverorgan, servostyrning, standardfarthållare, svängbart säte, lyftanordning för rullstol med mera. Ändringsarbeten på grund av funktionshinder prioriteras ersättningsmässigt före ersättning för inköp av själva bilen. Kommuner väljer hur de prioriterar ersättning för redskap/bilar. Kommunen har rätt att prioritera, till exempel personer som behöver bilen för arbete eller studier. Vill du veta mera kontakta **socialkansliet i din hemkommun** eller **Ålands handikappförbund**, Skarpansvägen 30, 22100 Mariehamn, tel. *527 360.

Återbäring av bilskatt

Återbäring av bilskatt med stöd av 51 § bilskattelagen kan beviljas

1. person med en varaktig invaliditetsgrad som uppgår till minst 80 % och som orsakas av en rörelse- eller synskada och i vars privata bruk bilen används.
2. person med en varaktig invaliditetsgrad som uppgår till minst 60 %. Förutsättningen är att anskaffningen av en bil fyller ett väsentligt behov för att personen i fråga skall kunna sköta sitt arbete eller bedriva studier för yrkesutbildning.
3. person med en varaktig invaliditetsgrad som uppgår till minst 40 % till följd av nedsatt rörelseförmåga på grund av avsaknaden av det ena eller båda benen eller på grund av benens bristande funktion. Förutsättningen är också att anskaffningen av en bil fyller ett väsentligt behov för att personen skall kunna sköta sitt arbete eller bedriva studier för yrkesutbildning

Till personer som uppfyller villkoren i punkt 1 och 2 återbärs bilskatten i sin helhet, dock högst till ett belopp av 3.770 €. Om den sökande med en anteckning i körkortet eller på något annat sätt tillförlitligt styrker att han eller hon bör använda bil med automatväxel, är det högsta beloppet 4.980 €. Till personer som uppfyller villkoren i punkt 3 återbärs 60 % av bilskatten, dock högst 2.460 €.

Berättigad till återbäring av bilskatt är en person som vid första registreringen av bilen antecknats som bilens ägare. Det rekommenderas att ansökan om återbäring görs innan man skaffar bilen (förhandsbeslut). Ansökan om återbäring enligt 51 § bilskattelagen skickas till **Tullen, Bilbeskattning, Frihamnen 5, 10900 Hangö**. Till ansökan, som kan vara fritt formulerad, skall bifogas ett läkarutlåtande (B-intyg). I ansökan bör det redovisas för behovet av bil i det dagliga livet. Även en bestyrkt kopia av körkortet skall bifogas. Om grunden för ansökan är att sökanden skall kunna sköta sitt arbete, eller yrkesinriktade studier behövs ett intyg av arbetsgivaren eller studieanstalten.

Vill du veta mera kontakta någon av bilhandlarna, **Ålands handikappförbund**, Skarpansvägen 30, 22100 Mariehamn, tel. *527 360 eller **Tullens bilbeskattning i Hangö**, Frihamnen 5, 10900 Hangö, tel. 02 955 203. Ytterligare information gällande återbäring

av bilskatt hittar du på nätet: **Trafiksäkerhetsverket**: <http://www.trafi.fi/sv/vagtrafik/beskattning/bilskatten> sök vidare under "återbäring av bilskatt på grund av invaliditet".

Tullen: <http://www.tulli.fi/sv/privatpersoner/bilbeskattning> sök vidare under "bilskatteåterbäring till invalider".

Rätt att använda invalidbil

Bilen skall vara i privat bruk och användas av den som beviljats återbäringen av bilskatt. Med detta avses att bilen uttryckligen skall användas som transportmedel av den som mottagit skatteåterbäringen. Familjemedlemmar som bor i samma hushåll som personen med funktionshinder får använda bilen också för sådana körningar som endast indirekt tillgodoser den funktionshindrades behov, men som ändå anknyter till familjens normala aktiviteter. Hit räknas bland annat att handla mat eller utträta andra ärenden, sköta övriga uppgifter som anknyter till familjelivet och föra familjens barn till daghem eller dagmamma. Bilen får inte användas för familjemedlemmarnas arbets- eller skolresor annat än tillfälligt. Det är inte heller tillåtet att använda bilen för familjemedlemmarnas semesterresor eller olika "nöjesresor" som den funktionshindrade inte själv deltar i och som inte tillgodoser hans eller hennes behov.

Återkrav av bilskatteåterbäringen

Återbäringen av bilskatt avskrivs på tre år. Trafiksäkerhetsverket utdebiterar den icke avskrivna delen av bilskatteåterbäringen om bilens användningssyfte eller äganderätten till bilen ändras innan tre år har förflutit från den första registreringen av bilen. När det gäller debiteringen av bilskatten har det ingen betydelse varför mottagaren av bilskatteåterbäringen har avstått från bilen eller att bilens användningssyfte i övrigt har ändrats (bilen fungerar inte eller lämpar sig inte för personens behov, ekonomiska orsaker osv).

Om mottagaren av skatteåterbäringen avlider innan tre år har förflutit från den första registreringen av bilen påför Trafiksäkerhetsverket dödsboet den icke avskrivna delen av bilskatteåterbäringen. Dödsboet kan ansöka om rättelse hos Trafiksäkerhetsverket om ägande- och användningsrätten till bilen överläts eller har överlåtits till en annan person med funktionshinder som är berättigad till återbäring av bilskatt.

Till ansökan skall bifogas ett läkarintyg, av vilket framgår personens varaktiga invaliditetsgrad till följd av rörelse- eller synskada. Om invaliditetsgraden understiger 80 procent skall till rättelseyrkan bifogas uppgifter som klarlägger huruvida bilen fyller ett väsentligt behov för att personen skall kunna sköta sin tjänst, sitt arbete eller bli klar med sin yrkesutbildning. Trafiksäkerhetsverket begär ett utlåtande från Hangö tull för att fastställa om bilens nya ägare är en person med funktionshinder som är berättigad till återbäring av bilskatt. Om utlåtandet är positivt avlyfter Trafiksäkerhetsverket den bilskatt som påförts dödsboet.

Parkeringsstillstånd för personer med funktionshinder

Med stöd av 50 § 5 mom. vägtrafiklagen för Åland kan polisen bevilja parkeringsstillstånd för gravt handikappade eller för transport av gravt handikappade. Ansökan om parkeringsstillstånd riktas till Ålands polismyndighet. Parkeringsstillståndet är inte längre bundet till ett fordon utan det är personligt och försett med fotografi av innehavaren. Avgiften för tillståndet är 30 euro. Tillståndet gäller i hela landet och även då man reser i övriga medlemsstater inom Europeiska unionen.

Förutsättningarna för att parkeringsstillstånd skall beviljas är att det men för rörligheten som orsakats av sjukdomen eller handikappet vid självständigt gående i sin helhet enligt 18a§ i olycksfallsförsäkringslagen uppskattas till minst invaliditetsklass 11, eller att synskärpan i det bättre ögat är högst 0,1 eller synförmågan som helhet enligt 18a§ i olycksfallsförsäkringslagen uppskattas till minst invaliditetsklass 17.

Ansökan om parkeringsstillstånd för handikappade görs med blankett som fås på polismyndigheten. Förutom ansökan ska sökanden ha två passfotografier. Till ansökan ska bifogas ett läkarutlåtande av vilket framgår sjukdomens, skadans eller handikappets art och invaliditetsklass. Då man ansöker om tillstånd för transport av en gravt handikappad, ska även en tillförlitlig utredning av hur regelbunden och återkommande transporten är bifogas samt ett läkarutlåtande av vilket framgår att den person som transporteras inte efter transporten klarar sig utan följeslagare.

Parkeringsstillståndet beviljas för tio år eller, om handikappet inte är bestående, för den tid handikappet sannolikt varar, men för högst tio år i taget. Tillståndet kan återkallas om innehavaren inte längre uppfyller förutsättningarna för beviljande av tillstånd eller om tillstånd används i strid med bestämmelserna eller villkor som gäller tillståndet. Skyldigheten att använda parkeringsskiva gäller inte den som innehar parkeringsstillstånd för handikappad.

Tillståndet bör placeras synligt innanför vindrutan. Tillståndet ger rätt att parkera bilen:

- på för handikappade avsedda parkeringsrutor, betecknade med rullstolsmärket
- på avgiftsbelagda parkeringsplatser utan att erlägga avgift
- på platser där parkering förbjudits med vägmärke

En begränsning ansluter sig till rätten att parkera där parkering förbjudits med vägmärke. Om parkeringen medför uppenbar

olägenhet skall fordonet på uppmaning av polisen flyttas till lämplig plats som polisen anvisar. **Polisens** besöksadress är Strandgatan 27, postadressen är Pb 73, 22101 Mariehamn och telefon till växel är **527 100** faxnummer till kansliet är 17244. Hemsidan är www.polis.ax.

Skattebefrielse på grund av handikapp

Befrielse från grundskatt beviljas

- en person som beviljats sådant parkeringstillstånd för handikappade som avses i 28 b § vägtrafiklagen,
- en person som transporterar en person med handikapp som beviljats sådant tillstånd som avses i 1 mom. eller
- en person som beviljats återbäring av bilskatt enligt 51 § bilskattelagen (1482/1994) eller i 50 § bilskattelagen avsedd befrielse från skatt på grund av men till följd av egen eller en familjemedlems sjukdom, skada eller handikapp.

Skattebefrielse på grund av en och samma persons handikapp kan beviljas för endast ett fordon i taget och en skattskyldig kan få skattebefrielse på grund av handikapp för endast ett fordon i taget (FFS 1281/2003).

Om parkeringstillståndets giltighetstid upphört bör tillståndet förnyas och ny ansökan om skattebefrielse inlämnas. Ny ansökan om befrielse bör ansökas även då man byter bil. Om fordonet för vilket skattebefrielse beviljats säljs, svarar köparen för skatten från och med dagen efter den dag då bilen köptes. För närmare information kontakta **Statens Ämbetsverk på Åland**, Torggatan 16, PB 58, 22101 Mariehamn., tel ***635 270**, hemsida www.ambetsverket.ax.

Trafikförsäkringspremie

Olika försäkringsbolag kan ha olika regler angående trafikförsäkringspremie. Därmed skall man kontakta det försäkringsbolag man anlitat för exakta uppgifter.

**V I K T I G A A D R E S S E R
O C H T E L E F O N N U M M E R**

Folkpensionsanstalten FPA Åland, Mariehamn

Nygatan 7 A

PB 57

22101 Mariehamn

Förmånsvisa servicenummer:

Bostadsbidrag 020 692 221

Efterlevandepension 020 692 228

Handikappförmåner 020 692 231

Pensionsärenden 020 692 222

Rehabilitering 020 692 225

Sjukdom 020 692 224

E-post: mariehamn@fpa.fi / Hemsida och e-tjänst: www.fpa.fi

Familjerådgivningen

Folkhälsan på Åland

Tidsbokning tfn **018-527 048**

Styrmansgatan 10

22100 Mariehamn

Hemsida: www.folkhalsan.ax

Finska Ömsesidiga Läkemedelsskadeförsäkringsbolaget

Tavastvägen 19

00500 Helsingfors

Tfn **(09) 2513 7565**, fax (09) 2513 7564

E-post info@laakevahinko.fi, korvaus@laakevahinko.fi

Webbplats: www.laakevahinko.fi/pa-svenska/

Folkhälsans infotek

Tfn **17 435** eller **0400 627 435**

Skeppargatan 11

22100 Mariehamn

Hemsida: www.folkhalsan.ax

FPA/Centret för tolkningsservice för handikappade

Peltolavägen 3, 20720 Åbo

Tfn **020 634 2802**, SMS **020 634 2900**, fax **020 634 2801**

e-post vatu@fpa.fi

Texttn **020 634 2813**, **020 634 2814**

Bildförbindelse: www.kela.fi/web/sv/bildforbidelse

Handikapprådet i landskapet Åland

Ålands landskapsregering

Pb 1060

AX-22111 Mariehamn, Åland, Finland

Mer info: se hemsida www.handikappradet.ax

Patientombudsman

Marina Karlsson

tfn **25267** eller landskapsregeringens växel **25 000**

Ålands landskapsregering

PB 1060, AX-22111 Mariehamn

besöksadress: Kvarteret iTiden, Elverksgatan 10.

E-post: patientombudsman@regeringen.ax.

Hemsida: www.regeringen.ax/socialomiljo/Klientpatient.pbs

Klientombudsman

Synnöve Jordas:

landskapsregeringens växel **25 000**

Ålands landskapsregering

PB 1060, AX-22111 Mariehamn

besöksadress: Kvarteret iTiden, Elverksgatan 10.

E-post: klientombudsman@regeringen.ax. Hemsida: www.regeringen.ax/socialomiljo/Klientpatient.pbs.

Mariehamns församling

Ö. Esplanadsgatan 6
22100 Mariehamn
Tfn **5360**
E-post: mariehamns.forsamling@evl.fi
Hemsida: <http://mariehamn.evl.ax/>

Socialvårdsbyråchefen

Ålands landskapsregering
PB 1060
AX-22111 Mariehamn
Tfn **25 268** eller ***25 000**
E-post hittas här: www.regeringen.ax/socialomiljo/kontaktinformation.pbs
Hemsida: www.regeringen.ax

Stiftelsen Ålands Cancerfond

c/o Ken Lindberg
Torggatan 9, 22100 Mariehamn
Tfn **22 366**, e-post: kenl@aland.net

Trafiksäkerhetsverket, Trafi

PB 320, 00101 Helsingfors,
Tfn **029 534 5000**
kirjaamo@trafi.fi

Tullen, Mariehamn

Ämbetshuset
Torggatan 16, Pb 40
AX-22100 Mariehamn, Åland, Finland
Öppettider 09:00-15:15
Tfn växel **02 955 200**
E-post: kirmomha@tulli.fi

Uppsala Akademiska sjukhus

751 85 Uppsala
Tfn (växel) **990 46 18 611 0000**

Åbo Universitets Centralsjukhus (ÅUCS)

Kinakvarngatan 4-8
20520 Åbo
Tfn ***02 313 0000**

Svenskspråkig Socialarbetare vid ÅUCS,

Ylva Nikander
Tfn **02 3131699, 02 31 30000**
E-post: ylva.nikander@tyks.fi

Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet (Ams)

Nygatan 5, PB 2026, 22111 Mariehamn
Tfn 25 000
E-post: info@ams-aland.fi
Hemsida: www.ams.ax

Ålands hälso- och sjukvård (ÅHS)

PB 1091
22111 Mariehamn
Tfn ***5355**
E-post: info@ahs.ax

Hemsida: www.ahs.ax

Barn- och ungdomspsykiatriska ärenden

Doktorsvägen 1

22100 Mariehamn

Tfn*5355 alla dagar 10-11:00

Akuta psykiatriska ärenden tfn **535 100**

Dietist Sofie Öström

Ålands centralsjukhus

22100 Mariehamn

Tfn *5355, telefontid onsdagar kl.12:15-13:15.

E-post: sofie.ostrom@ahs.ax

Hemsjukvården/materialutdelning, ÅHS

Rehabiliterings och Geriatri kliniken

PB 1055

22111 Mariehamn

Tfn materialutdelning **538 484**, hemsjukvården **538 455** tel tid må-fre kl. 8.30 - 9.00 samt kl 13.15 -14.00, akuta ärenden hänvisas till mobiltn **0457 313 5821** dygnet runt

Hjälpmiddelscentralen, ÅHS

Rehabiliterings och Geriatri kliniken

22100 Mariehamn

Tfn **538 466**

Psykiatriska avdelningen

Doktorsvägen 1, Pb 1092

22100 Mariehamn

Tfn **535 030**

Sjukhusprästen, ÅCS

Maria Båsk

Tfn *5355 eller **0457 529 3003**

E-post: maria.bask@evl.fi

Socialkuratorerna, ÅHS

- Medicinavdelningen och -polikliniken, Onkologiska verksamheten, Dialysen, Ögonkliniken, Lungmottagningen, Öron-, näs- och halskliniken. Tfn **535 331**.
- Barnavdelningen och -polikliniken, Kirurgiavdelningen & -polikliniken, BB/Gyn avdelningen & -polikliniken. Tfn **535 332**
- Geriatriska kliniken. Tfn **538 464**.
- Rehabiliteringsavdelningen och -polikliniken. Tfn **538 427**.

Alla kuratorer servar akuten och IVA och nås även via e-post på: fornamn.efternamn@ahs

Transportkoordinator, ÅHS

Inger Kuitunen

Tfn **535 420**, mån-fre kl. 08.00-14.00

E-post: patientresa@ahs.ax

Hälso- och sjukvårdsmottagning i kommuner:

Brändö	56 115/040 846 1313
Eckerö	38 362/0457 313 5822
Föglö	50 113/0400 780 233
Hammarland	0457 526 7341
Jomala	31 124/0457 526 7344
Lemland	0457 526 7340
Finström	535 812
Saltvik	535 812
Sund/Geta	535 812
Kumlunge	55 511/040 755 0259
Kökar	55 726/040 732 6985
Sottunga	55 182/ 040 591 6426
Vårdö	47 655/0457 524 4107